

Barneombudet

Supplerende rapport til FNs komitè for barns rettigheter

- 2009 -

Utgitt av:

Barneombudet

Postadresse:

Postboks 8889 Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:

Hammersborg torg 1
0179 OSLO

Tlf: 22 99 39 50

Faks: 22 99 39 70

E-post: post@barneombudet.no

Nett: www.barneombudet.no

Design: Barneombudet

Foto: Colorbox

INNHALDSFORTEGNELSE

FORORD	6
1. GENERELLE GJENNOMFØRINGSTILTAK	7
a) Artikkel 4 – virkeliggjøring av konvensjonens rettigheter	7
1) Lovgivning	7
Vergelovgivning for enslige mindreårige asylsøkere	7
Lovgivning om vern om barns privatliv	7
Barns rett til å bli hørt i helsespørsmål	7
Barn under 12 års mulighet til selv å kontakte hjelpeapparatet	7
Barns rett til å bli hørt i utlendingssaker	8
2) Gjennomføring av lovgivning – tilgang på klageorganer	8
3) Barn og unges deltakelse i rapporteringen til FN	8
4) Samordning av tjenester	8
5) Uavhengig tilsyn	8
6) Datainnsamling	9
Vold og overgrep	9
Aldersvurdering	9
Barn med foreldre i fengsel	9
7) Fordeling av ressurser	9
8) Opplæring i barnekonvensjonen	9
2. GENERELLE PRINSIPPER	10
a) Ikke –diskriminering (art. 2)	10
1) Barns vern mot aldersdiskriminering	10
2) Forskjellsbehandling av enslige mindreårige asylsøkere	10
3) Diskriminering av minoriteter og urbefolkning	11
Rasisme og diskriminering	11
Tolk	11
Tilgang til hjelpetilbud	11
b) Barnets beste (art. 3)	11
c) Respekt for barnets synspunkter (art. 12)	12
1) Barns rett til å uttale seg i saker som angår barnet selv	12
Barnefordelingssaker	12
Barnevernet	12
2) Barns deltakelse i samfunnet	13
Barn og unges deltakelse i kommunale beslutningsprosesser	13
Dialog mellom barn og unge og statlige myndigheter	13
3) SIVILE RETTIGHETER OG FRIHETER	13
a) Retten til tanke, samvittighets- og religionsfrihet (art. 14)	13
Tilsyn med lukkede trossamfunn	13
b) Tilgang til riktig informasjon	14
Offentlig informasjon til barn og ungdom	14
4) FAMILIE OG ALTERNATIV OMSORG	14
a) Atskillelse fra foreldre (art. 9)	14
1) Barnefordelingssaker	14
2) Barn med foreldre i fengsel	14
3) Utvisning	15
b) Familiegjenforening (art. 10)	15

c) Barn fratatt sitt familiemiljø (art. 20)	16
1) Barnevernets rolle og ansvar.....	16
2) Valg av tiltak utenfor hjemmet.....	16
3) Barns tilgang til bistand fra barnevernet.....	16
4) Barnevernet og minoritetsbarn.....	16
5) Regelmessig vurdering av plassering (art. 25).....	17
d) Mishandling og omsorgssvikt (art. 19), inkludert fysisk og psykisk rehabilitering og samfunnsmessig tilbakeføring (art. 39)	17
1) Generelt.....	17
2) Akuttberedskap/alarmsentralen.....	17
3) Kulturelt betinget vold.....	18
5. HELSE OG VELFERD.....	18
a) Barn med funksjonsnedsettelse (art. 23).....	18
b) Helse- og helsetjenester (art. 24)	18
1) Kommunale helsetjenester.....	18
2) Særlig om psykisk helsehjelp.....	19
3) Tradisjonsbestemt praksis som er skadelig for barnets helse.....	19
4) Sosiale helseforskjeller.....	19
5) Barn som pårørende.....	20
c) Levestandard (art. 27)	20
Barn som lever i fattigdom.....	20
6. UTDANNING, FRITID OG KULTURELLE AKTIVITETER.....	20
a) Utdanning (art. 28).....	20
1) Tilgang på opplæring.....	20
Elever med særskilte opplæringsbehov.....	20
Barn som forsvinner fra skolen.....	21
2) Psykososialt og fysisk opplæringsmiljø – opplæringsloven kapittel 9A.....	21
Psykososialt opplæringsmiljø.....	21
Fysisk læringsmiljø.....	21
3) Statens oppfølging av kommuner som bryter opplæringsloven.....	22
b) Målsettinger for utdannelsen (art. 29).....	22
Urbefolkning.....	22
c) Fritid, rekreasjon og kulturelle aktiviteter (artikkel 31).....	22
7. SPESIELLE BESKYTTELSESTILTAK.....	23
a) Flyktningebarn (art. 22).....	23
Vergeordning for enslige mindreårige asylsøkere.....	23
Barn i mottak.....	23
Barn i skjul.....	23
Barns tilknytning til riket.....	23
b) Barn i konflikt med loven.....	24
1) Forebygging og oppfølging av unge lovbrøyttere (art. 40).....	24
2) Barn som blir utsatt for frihetsberøvelse (art. 37).....	24
Politiarrest.....	24
Fengsel og varetekstfengsling.....	24
c) Barn utsatt for utnytting, inkludert fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering.....	25
1) Rusmisbruk (art. 33).....	25
Barn og doping.....	25
2) Seksuell utnytting og seksuelt misbruk (art. 34).....	25

Tjenesteapparatet.....	25
Skole.....	25
Dommeravhør.....	26
d) Bortføring, salg og handel med barn (art. 35).....	26
e) Barn som tilhører minoritetsgrupper eller urbefolkning (art. 30).....	26
1) Samiske barn.....	26
Språkopplæring.....	26
Psykisk helsevern.....	26
Barnevern for samiske barn	27
2) Rom-barn.....	27
Skolegang.....	27
Barnevern.....	27
Bolig.....	27
Tilleggsprotokoll om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi.....	28
LITTERATURLISTE.....	29

FORKORTELSER:

Norges rapport = Norges fjerde rapport til FNs komité for barnets rettigheter – 2008

4. statsrap. = Norges fjerde rapport til FNs komité for barnets rettigheter – 2008

Avsl. merk. = Avsluttende merknader fra FNs komité for barns rettigheter til Norges tredje rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen, juni 2005.

FORORD

For flertallet av barn er Norge et godt sted å vokse opp. Det er imidlertid fortsatt store utfordringer knyttet til enkeltbarn og enkelte grupper barns situasjon. Denne rapporten berører en del sentrale områder og vil særlig ha fokus på de områder som Barneombudet har jobbet med de siste årene. Rapporten kan leses som kommentarer til Norges fjerde periodiske rapport til FNs komité for barns rettigheter, heretter referert til som Norges rapport. Det vil være temaer i Norges rapport som ikke kommenteres i Ombudets rapport. Dette skyldes ikke nødvendigvis enighet, men er en konsekvens av begrensning av plass i denne rapporten.

Selv om det er enkelte utfordringer knyttet til lovgivning for å beskytte barns interesser i Norge, er det Barneombudets oppfatning at hovedutfordringene ligger i å få implementert barns rettigheter i praksis. Det er i dag et gap mellom regelverket og den virkeligheten mange barn lever i.

Norge har et relativt godt velferdssystem som skal hjelpe barn og familier som er i vanskeligheter. Likevel er det store mangler i samfunnets evne til å fange opp utsatte barn. Barneombudet er bekymret for barn som utsettes for vold, omsorgssvikt og overgrep. Det er også bekymringer knyttet til blant annet barn med psykiske problemer og barn med nedsatte funksjonsevner.

Norge har mange offentlige tjenester som på ulike måter involveres der barn og barns familier har problemer. Flere rapporter viser imidlertid at tjenesteapparatet kommer inn for sent og at de ulike faggruppene ikke samarbeider godt nok. Det trengs også et betydelig løft i opplæring i barns rettigheter og kompetanseheving blant personer som kommer i kontakt med barn gjennom sitt virke. Det er særlig bekymringsfullt at barnevernet, som er den instansen som har spesielt ansvar for å følge opp barn som utsettes for vold og omsorgssvikt, ikke fungerer tilfredsstillende.

Det er utfordringer knyttet til oppfølgingen av brudd på barns rettigheter. Det kan for eksempel se ut som at det får liten konsekvens for kommunene dersom de ikke følger opp brudd på barns rettigheter i skolen. Ombudet opplever videre at barn ikke blir hørt i den utstrekning de har krav på.

I rapporten tar Barneombudet også opp manglende oppfyllelse av rettigheter til bl.a. samiske barn, etniske minoriteter, flyktningebarn og barn i fengsel.

Barneombudet er et talerør for barn. I tråd med barnekonvensjonens artikkel 12 har Barneombudet etablert ulike forum for å høre barn. Barneombudet har et eget ungdomspanel som gir innspill til Ombudet på ulike temaer. Ombudet har også etablert egne ekspertgrupper med barn som har erfaringer på et gitt område. Barneombudet har hatt ekspertgrupper med barn som har vært utsatt for vold i familien, barn som har vært utsatt for incest og barn med et familiemedlem i fengsel. I tillegg har Barneombudet hatt såkalte ekspertmøter med blant annet barn med erfaring fra barnevernet, barn i fengsel og barn som har begått lovbrudd, barn med psykiske problemer, barn med samisk bakgrunn, barn med rom-bakgrunn og barn med minoritetsbakgrunn. Barneombudet er også ofte på besøk rundt i Norge. I den forbindelse treffer Barneombudet en rekke barn med ulike erfaringer.

I tillegg til forskning, datamateriale og informasjon fra myndighetene danner Barneombudets kontakt med barn, foreldre og fagpersoner et viktig bakteppe for denne rapporten.

Reidar Hjermann, barneombud

Oslo, 19. august 2009

1. GENERELLE GJENNOMFØRINGSTILTAK

a) Artikkel 4 – virkeliggjøring av konvensjonens rettigheter

1) Lovgivning (Avsl. merk. pkt 7, 2005)

Artikkel 4 pålegger norske myndigheter å ta ulike grep for å virkeliggjøre barnekonvensjonens rettigheter. **Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lov i 2003.** I den forbindelse ble det foretatt enkelte endringer i nasjonal lovgivning for å tilpasse og tydeliggjøre barns rettigheter. Det er fortsatt noen lovgivningsmessige utfordringer når det gjelder å sikre barns rettigheter i Norge. Barneombudet ser fram til den varslede utredningen om samsvar mellom norsk lov og barnekonvensjonen, jf Norges rapport punkt 9. Nedenfor nevnes noen utfordringer i dagens regelverk sett fra Barneombudets ståsted. For øvrig tas mangler og utfordringer i lovgivning opp under de respektive temaene.

Vergelovgivning for enslige mindreårige asylsøkere (4. statsrap. pkt 81-82, 485)

Verger har en viktig funksjon for å sikre at enslige mindreårige asylsøkere (EMA) får sine behov og rettigheter ivaretatt. Dagens vergelovgivning er lite oppdatert i forhold til de oppgaver som verger for EMA har. Det er derfor stort behov for at det kommer en ny lov på plass. En ny lov har vært varslet av norske myndigheter i flere år, uten at det er klart når denne vil bli vedtatt.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør prioritere arbeidet med å få på plass en ny lov om verger/representant for enslige mindreårige asylsøkere.

Lovgivning om vern om barns privatliv

Dagens lovverk om personvern legger opp til at foreldre kan samtykke for barn til offentliggjøring av personidentifiserbar informasjon. Dette begrunnes med at det forventes at foreldre tar gode valg for sine barn. **Dagens lovgivning tar imidlertid ikke høyde for at barn kan ha behov for**

vern mot foreldres eksponering av barna^[1]. Dette gjelder særlig informasjon og bilder som legges ut på internett. Det er særlig bekymringsfullt at foreldre legger ut sensitiv informasjon i barnefordelings- og barnevernssaker på nett uten at informasjonen er tilstrekkelig anonymisert. Ombudet har bl.a. sett flere eksempler på at videoer av barn legges ut på You Tube som en del av foreldrenes kamp mot barnvernet etter en omsorgsovertakelse.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør ta nødvendige skritt for å sikre barn et godt rettslig vern om sitt privatliv.

Barns rett til å bli hørt i helsespørsmål

Det fremgår av pasientrettighetsloven at alle barn skal få informasjon om egen helse parallelt med sine foreldre. Det er foreldre som i utgangspunktet kan samtykke til helsehjelp for barn som er under 16 år, men barnet skal høres før samtykke gis etter hvert som barnet blir eldre^[2]. Det er imidlertid først når barnet blir 12 år at loven er tydelig på at barnet skal få si sin mening i alle spørsmål som angår egen helse. **Barneombudet stiller seg undrende til at kravet til når barnet må høres i helsespørsmål er satt til 12 år, når det i annen lovgivning angis en grense på 7 år.**

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør endre lovgivning slik at det fremgår klart at også yngre barn enn 12 år skal høres i helsespørsmål.

Barn under 12 års mulighet til selv å kontakte hjelpeapparatet (4. statsrap. pkt 184)

Det er positivt at myndighetene har klargjort at barn over 12 år i visse tilfeller kan kontakte hjelpeapparatet uten at foreldrene må samtykke, se norske myndigheters rapport punkt 184. Det er imidlertid i liten utstrekning regulert i norsk lovgivning i hvilken grad et barn under 12 år kan kontakte familievernkontor, helsetjenesten, rådgiver på skolen mv uten samtykke fra foreldrene. Barneombudet savner en vurdering av i hvilke tilfeller barn under 12 år kan være i kontakt med hjelpeapparatet på egenhånd. Barneombudet er bekymret for at et uklart regelverk gjør at barn som trenger det ikke nødvendigvis kommer i kontakt med hjelpeapparatet og at profesjonelle kan være usikre på i hvilken grad de kan gå i dialog med barnet uten samtykke fra foreldrene. Se for øvrig punkt 2 c) 1) om barns rett til å bli hørt.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør klargjøre rettslig i hvilken grad barn under 12 år kan oppsøke hjelpeapparatet på egenhånd.

Barns rett til å bli hørt i utlendingssaker (4. statsrap. pkt 145-146)

Forskning viser at barns rett til å bli hørt ikke blir ivarettet av utlendingsforvaltningen^[3]. Barneombudet er fornøyd med at myndighetene styrker barnets rett til å bli hørt i denne type saker. Ombudet beklager imidlertid at det ikke gis en generell regel om høring av barn i utlendingsloven, slik det er gjort i annen relevant lovgivning som barneloven og barnevernloven. Barns rett til å bli hørt skal i stedet hjemles i forskrift. Ombudet presiserer at informasjon fra barn aldri må brukes til å verifisere foreldrenes forklaring til utlendingsmyndighetene.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør lovfeste barns rett til å bli hørt i utlendingsloven.

2) Gjennomføring av lovgivning – tilgang på klageorganer

Til tross for at Norge har mye tilsynelatende god lovgivning som er ment å verne barns interesser, foreligger det klare utfordringer i å få implementert barns rettigheter i praksis. Det er i dag et gap mellom regelverk og den virkeligheten mange barn lever i. Barneombudet går nærmere inn på utfordringer knyttet til implementering av lovverk i gjennomgangen av ulike temaer nedenfor.

Det synes også å være en utfordring for barn å få prøvet sine rettigheter i praksis, enten på egenhånd eller via en verge. I tillegg til domstolen, har Norge flere klageorganer som er opprettet som lavterskeltilbud til befolkningen. Det er ikke lagt opp til at Barneombudet skal behandle enkeltklagesaker, verken ressursmessig eller gjennom Barneombudets mandat. Av aktuelle klageorganer kan bl.a. nevnes Ligestillings- og diskrimineringsombudet og Sivilombudsmannen. Disse instansene har imidlertid behandlet relativt få saker der barn er klager eller det klages på vegne av barn. Barneombudet er bekymret for om manglende saker som omhandler barn er et uttrykk for at barn i praksis ikke har tilgang til de klageorganer som er opprettet for befolkningen.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør foreta en bred gjennomgang av barns tilgang til klageorganer og ved behov gjøre disse mer tilgjengelige for barn.

3) Barn og unges deltakelse i rapporteringen til FN (4. statsrap pkt 12-13)

Barneombudet er fornøyd med at Barne- og likestillingsdepartementet har trukket barn inn i rapporteringsprosessen. Metodene som er brukt i de ulike kommunene er forskjellige, slik at det dessverre blir vanskelig

å sammenligne kommunene og danne seg et generelt inntrykk av resultatene. Av 1274 barn og unge som deltok i undersøkelsen, ble bare 32 barn rekruttert ut fra kriterier som tilsa at de hadde særlige belastninger. Barneombudet mener at det bør en bredere høring til for å sikre at barn med særlige behov blir hørt.

4) Samordning av tjenester (Avsl. merk. pkt 9, 2005 og 4. statsrap. pkt 29 og 33)

Tjenester som kommer i kontakt med barn må inneha nødvendig kunnskap om utsatte barn og deres behov. Særlig sårbare grupper, eksempelvis barn som har vært utsatt for vold og omsorgssvikt, barn som begår kriminalitet og barn med store hjelpebehov trenger særlig oppfølging og god samordning av tjenester. Helsetilsynet og Barne- og likestillingsdepartementet gjennomførte et landsomfattende tilsyn i 2008 med kommunale helse-, sosial- og barnevernstjenester til utsatte barn. Tilsynet avdekket at de færreste kommuner klarer å følge opp barn med stort hjelpebehov på en fullt ut tilfredsstillende måte^[4]. Kommunens tilrettelegging av oppfølging og samarbeid mellom barnevern-, helse- og sosialtjenester til barn ble undersøkt i 114 kommuner. Det ble funnet brudd på regelverket i 90 av kommunene. Kun i 11 av de 114 kommunene fant ikke tilsynsmyndighetene noe å bemerke. Barneombudet mener dette er ytterst bekymringsfullt.

Individuell plan (IP) er et verktøy for å bedre samordning og koordinering av tilbud til barn som har sammensatte behov. Alle som har behov for langvarige og koordinerte tjenester har rett til å få utarbeidet en individuell plan. Dessverre viser tilsyn at selv om dette er rettighetsfestet, er det en stor mangel på utarbeidelse av IP i tjenestene^[5]. Der hvor brukeren har en IP, kan det også oppstå uklarhet rundt hvem som skal koordinere oppfølgingsarbeidet.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør ta umiddelbare grep for å sikre bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge.

5) Uavhengig tilsyn (Avsl. merk. pkt 10-11, 2005 og 4. statsrap. pkt 37)

Barnekomiteen anbefaler i sine merknader til Norge i 2005 at parten gir Barneombudet økt selvstendighet. Etter en svært uryddig prosess med å fornye sittende Ombuds åremålsperiode, er det nå kommet en lovendring der ordningen med to åremålsperioder på 4 år er erstattet av en periode på 6 år. Dette har Ombudet støttet og mener at dette vil styrke uavhengigheten ved at man ikke må tenke taktisk i forhold til re-oppnevelse, men kan yte maksimalt innenfor en samlet 6-års-periode.

For ytterligere å styrke Barneombudets uavhengighet, har Ombudet foreslått en langt bredere rekrutteringsprosess enn dagens, der et panel bestående av fagfolk/forskere,

representanter for organisasjoner, ungdom og representanter for politiske partier/regjeringen gjennomgår søkerlister, gjennomfører intervju og foretar innstilling på aktuelle kandidater. Dette forslaget er inspirert av den måten Irland og andre land gjennomfører rekrutteringsprosessen på. Den formelle utnevnelsen av Barneombud vil fremdeles ligge hos Kongen i statsråd.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør initiere en prosess etter irsk modell der ulike grupper fagfolk og ikke minst barn og unge selv deltar aktivt i utvelgelse og innstilling til nytt Barneombud.

6) Datainnsamling (Avsl. merk. pkt 13, 2005 og 4. statsrap. pkt 38 – 50)

Det har de siste årene kommet mer systematisk forskning på barns oppvekstkår. Det er imidlertid fortsatt et stort behov for forskning og data om barns levekår, særlig sårbare barn. Nedenfor nevnes noen av de temaområder Ombudet finner viktige.

Vold og overgrep

Barnekomiteen etterlyste i sine merknader til Norge i 2005 mer kunnskap og data om vold mot barn. NOVA gjennomførte i 2007 en viktig omfangsundersøkelse om vold og seksuelle overgrep mot barn^[6]. Undersøkelsen var imidlertid basert på selvrapportering fra elever i den videregående skole. Det innebærer at en viktig gruppe ungdom ikke er representert i undersøkelsen; nemlig de som ikke har fullført videregående opplæring. Videre er undersøkelsen basert på informantenes hukommelse, noe som gjør at man kan anta at vold mot de minste barna i liten grad er med i rapporteringen. Det er således behov for mer kunnskap om utbredelse og omfang av vold og krenkelser av barn i alle deler av barnebefolkningen. Det er også behov for mer kunnskap om hvordan skole, helsetjeneste, barnevern mv. forholder seg til saker der barn kan ha vært utsatt for vold og overgrep.

Aldersvurdering

I dag brukes tannundersøkelser i stort omfang av norske utledningsmyndigheter for å fastsette alder på asylsøkere som hevder å være umyndige. Metodene som benyttes er meget omstridte^[7], og Barneombudet er bekymret for at testene ikke er gode nok. Det bør gjøres mer forskning på kvaliteten av aldersvurderingen, inklusiv vurdering av de etiske aspektene ved å benytte medisinske undersøkelser kun til administrativt bruk.

Barn med foreldre i fengsel

Det anslås at et sted mellom 6000 og 9000 barn hvert år har en forelder i fengsel^[8]. Det foreligger imidlertid ingen systematisk innhenting av data på hvor mange barn som opplever dette og hvilke utfordringer de står overfor. Det

er behov for mer forskning og fakta om disse barna og deres behov.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør forbedre og initiere innsamling av data på ovennevnte områder.

7) Fordeling av ressurser (Avsl. merk. pkt 14-15, 2005 og 4. statsrap. pkt 51-55)

I sine merknader til Norge i 2005, uttrykte barnekomiteen bekymring for at tilbudet til barn og unge varierer avhengig av hvor i landet barna bor. Slik er situasjonen fortsatt. Det er for eksempel store variasjoner i barnehabiliteringstjenestene, noe som går utover tilbudet til barn med funksjonsnedsettelse, både på spesialistnivå og i kommunene^[9]. Det varierer også hvor mye kommunene prioriterer helsetjenester til barn og unge, som for eksempel helsestasjons- og skolehelsetjeneste. I mange kommuner er skolehelsetjenesten nesten fraværende^[10]. Mange kommuner har svært mangelfullt tilbud til barn og unge med psykiske problemer. Tilsynsrapporter, henvendelser til Barneombudets kontor og oppslag i medier tilsier at kommunale forskjeller får store negative konsekvenser for en del barn.

Kommunene organiserer tjenestetilbudet på forskjellige måter, og Ombudet savner mer kunnskap om hva dette betyr i praksis for barna og deres familier. Norske myndigheter påpeker i sin rapport at det ikke er krav om et identisk tilbud over hele landet. Barneombudet er enig i at tilbudet ikke behøver å være identisk. Ombudet er imidlertid bekymret for at tilbud til barn og unge varierer på en slik måte at barn enkelte steder ikke får oppfylt grunnleggende behov for tilgang til ulike tjenester.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør sikre at tilbudet til barn og unge er utformet på en slik måte at barn over hele landet får oppfylt grunnleggende behov.

8) Opplæring i barnekonvensjonen (Avsl. merk. pkt 16-17, 2005 og 4. statsrap. pkt 57 – 69)

Barneombudet synes det er positivt at opplæring om barnekonvensjonen er systematisert i læreplaner i grunnskoleopplæringen. I vedlegg til Norges fjerde rapport om barnekonvensjonen kommer det imidlertid frem at mange barn ikke har kjennskap til barnekonvensjonen^[11]. Også Barneombudet har erfart at mange barn ikke kjenner godt nok til konvensjonen og dens innhold. For at Barnekonvensjonen skal ha en funksjon for norske barn er vi avhengig at barn kjenner godt nok til den, og at de kan anvende den.

Offentlige dokumenter, det være seg høringsdokumenter, saksutredninger og domstolsavgjørelser, viser i liten grad til barnekonvensjonens bestemmelser, noe som etterlater et inntrykk av at konvensjonen er lite kjent og lite brukt blant offentlige ansatte. Dette kan delvis skyldes at det oppfattes som mer relevant å henvise til nasjonal lovgivning. Det gir imidlertid også inntrykk av at offentlige ansatte som arbeider med saker som berører barn ikke har tilstrekkelig kunnskap om barnekonvensjonen. Selv om barnekonvensjonen i større grad er blitt en del av læreplaner ved universiteter og høyskoler, er det fortsatt behov for opplæring og større bevissthet om konvensjonen.

Barneombudet etterlyser også tiltak som sikrer at voksne som allerede er i yrkeslivet får tilstrekkelig kunnskap om barnekonvensjonen. Det er ikke minst viktig at ledelsen i ulike etater får opplæring i konvensjonens betydning for barn. Opplæring i barnekonvensjonen bør ikke kun begrenses til sektorer som jobber spesifikt med barn. Barn blir berørt av svært mange ulike beslutninger, og det er viktig at alle sektorer er seg bevisst barnekonvensjonens forpliktelser.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør løfte barnekonvensjonen frem som en spesielt viktig del i undervisningen, og påse at den trekkes frem i den daglige skolesituasjonen.**
- **Parten bør påse god opplæring i barnekonvensjonens bestemmelser for kommunalt og statlig ansatte.**

2) GENERELLE PRINSIPPER

a) Ikke-diskriminering (art. 2) (Avsl. merk. pkt 18-19, 2005 og 4. statsrap. pkt 96-116)

1) Barns vern mot aldersdiskriminering

Alder er ikke spesifikt nevnt i artikkel 2. Dette er imidlertid et anerkjent diskrimineringsgrunnlag i andre konvensjoner, og det er nærliggende å anta at alder vil omfattes av

”annen stilling” i barnekonvensjonen artikkel 2. Når alder har vært tema i Norge, har man i stor grad fokusert på diskriminering på bakgrunn av høy alder. Diskriminering kan imidlertid like gjerne skje på bakgrunn av lav alder. Aldersdiskriminering utenfor arbeidslivet er ikke nedfelt i nasjonal lovgivning. Barneombudet ønsker økt fokus på alder som diskrimineringsgrunnlag også for barn.

Likestillings- og diskrimineringsombudet behandler kun saker om aldersdiskriminering innen arbeidslivet. Barn har derfor intet klageorgan å henvende seg til for å få prøvet aldersdiskriminering utover domstolen. Barneombudet kjenner ikke til at aldersdiskriminering mot barn har vært prøvet for norsk domstol.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør vurdere hvordan vern mot aldersdiskriminering kan implementeres i nasjonalt lovverk og sikre barn en mulighet til å påklage aldersdiskriminering.

2) Forskjellsbehandling av enslige mindreårige asylsøkere (4. statsrap. pkt 471 – 480)

Barneombudet har i lengre tid vært svært bekymret for at enslige mindreårige asylsøkere (EMA) ikke får god nok oppfølging. Ombudet er derfor glad for at barnevernet overtok omsorgsansvaret for EMA under 15 år i 2007. I dag knytter det seg særlig bekymring til dem over 15 år som får en vesentlig dårligere oppfølging enn både norske barn uten omsorgspersoner i landet og i forhold til EMA under 15 år. Norske myndigheter argumenterer med at det har kommet veldig mange flere EMA til Norge og at det derfor ikke er praktisk mulig å gjennomføre reformen raskere. Overføringen av omsorgsansvaret til barnevernet er utsatt på ubestemt tid^[12]. Barneombudet er meget kritisk til dette og mener det i påvente av etablering av plasser under barnevernets omsorg må tilføres tilstrekkelige ressurser slik at utlendingsforvaltningen kan gi et forsvarlig tilbud til barna over 15 år.

Barneombudet er også meget kritisk til at norske myndigheter nylig har innført en regel der det åpnes for å gi en tidsbegrenset oppholdstillatelse for enslige mindreårige som er 16 år. Ved fylte 18 år må de forlate landet. Dette vil gjelde de som i dag får oppholdstillatelse kun fordi norske myndigheter ikke finner omsorgspersoner for dem i hjemlandet.

Barneombudet mener begge disse to aldersgrensene; 15 og 16 år, legger opp til en forskjellsbehandling som er meget problematisk i relasjon til ikke-diskrimineringsforbudet i artikkel 2. Det har i praksis vist seg vanskelig å fastslå alder presist med dagens tester. Det gjør det ytterligere problematisk å etablere aldersgrenser som får så store konsekvenser for de berørte barna.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør sikre at alle barn under 18 år får god omsorg og sikres like rettigheter.

3) Diskriminering av minoriteter og urbefolkning (4. statsrap. pkt 103)

Rasisme og diskriminering

Forskning på psykisk helse viser at ti prosent av barn med innvandrerbakgrunn har opplevd trusler og vold på grunn av sin kulturelle bakgrunn og at spesielt gutter med etnisk minoritetsbakgrunn opplever mye mer mobbing enn barn i majoritetsbefolkningen^[13]. Flere rapporter viser også at unge med etnisk minoritetsbakgrunn også føler seg stigmatisert av - og mangler tillit til politiet^[14].

Den fellesnordiske barneombudsrapporten "Retten til medvirkning for samiske barn og unge"^[15] er en av få rapporter som viser at samisk ungdom føler seg stigmatisert på grunn av sin kulturelle bakgrunn. Dette beskrives nærmere under kapittelet om urbefolkning. Barneombudet ser behovet for at myndighetene retter et større fokus mot diskriminering av barn.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør arbeide aktivt for å bekjempe diskriminering av barn på bakgrunn av etnisk tilhørighet.

Tolk

Undersøkelser viser svært mangelfull tolkebruk i helsevesen og barnevern. Tre rapporter^[16] fra perioden 2006-2008 viser hovedutfordringene ved tolkebruk i Norge i dag. Rapportene synliggjør behov for en klarere profil på rett og plikt til bruk av tolk, og at det finnes lite opplæring i tolkebruk. Det er positivt at ny handlingsplan mot diskriminering nevner utfordringer knyttet til tolk^[17]. Det er et stort behov for bedre rutiner for tolkebruk og for flere kvalifiserte og lett tilgjengelige tolker. Fra Barneombudets ståsted er det mest bekymringsfulle at mindreårige barn brukes som tolk både i egen sak og for foreldrene sine. Ombudet frykter derfor at deler av befolkningen som ikke behersker norsk får et utilstrekkelig tilbud fra det offentlige og at dette også rammer barn både direkte og indirekte.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må gjøre vesentlige tiltak for å sikre en god tolketjeneste slik at alle barn får et likeverdig tjenestetilbud.

Tilgang til hjelpetilbud

Innspill til Barneombudet og forskning viser at førstelinjetjenesten er usikker på når og hvordan man skal agere på vegne av barn med etnisk minoritetsbakgrunn. Forskningen viser også at barn som trenger hjelp og råd ikke oppsøker tjenester som kan gi hjelp^[18]. Det er solid grunnlag for å si at lavt saksomfang hos offentlige instanser når det gjelder "kultursensitive problemer" er en indikasjon på at systemet som skal fange opp barn i krise ikke evner å fange opp barn med annen kulturell bakgrunn enn norsk. Det handler både om unge som ikke ber om hjelp, og om unge som ikke får hjelp fordi hjelpeapparatet vegrer seg for å ta tak i "kultursensitive problemer". Barneombudet frykter at det er en massiv forskjellsbehandling og et dårligere tjenestetilbud til barn med etnisk minoritetsbakgrunn.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må gjøre mer for å sikre at barn med etnisk minoritetsbakgrunn får et likeverdig hjelpetilbud.

b) Barnets beste (art. 3) (Avsl. merk. pkt 23, 2000 og 4. statsrap. pkt 117 – 129)

Selv om det de siste årene har vært et økt fokus på hensynet til barnets beste som prinsipp, savner Barneombudet en større bevissthet hos alle myndighetsorganer om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn, det være seg enkeltsaker, politiske vedtak, i utredninger, handlingsplaner mv. Myndighetene bør i større grad skape bevissthet i alle etater om prinsippets innhold og relevans for beslutninger. **Det må blant annet alltid gjøres en konkret vurdering av hva som er barnets beste – og dette må synliggjøres i relevante dokumenter.**

Det er flere områder der hensynet til barnets beste blir utfordret. Ett sentralt område er barnefordelingssaker. Barneloven har flere bestemmelser som skal sikre at man finner fram til løsninger som er til det beste for barnet. Det er imidlertid store utfordringer i den praktiske gjennomføringen av reglene. Det oppstår vanskelige avveininger blant annet knyttet til barnets rett til å bli beskyttet, opp mot barnets rett til kontakt med begge foreldre. **Forskning og innspill til Barneombudet fra både barn og voksne tyder på at dagens system ikke i god nok grad evner å sikre at de barna som trenger beskyttelse får det, samtidig som barn sikres god kontakt med begge foreldre der det er den beste løsningen for barnet.**

Utlendingsfeltet er et annet område hvor prinsippet om barnets beste blir utfordret. Barneombudet har i lengre tid vært bekymret for at hensynet til det enkelte barns beste i en del saker må vike for innvandringsregulerende

hensyn. Det er positivt at barnets beste som prinsipp fremheves i ny utlendingslov. Siden loven ikke har trådt i kraft ennå, gjenstår det å se hvordan barnets beste vil veies opp mot innvandringsregulerende hensyn i praksis. Barn må uansett i større grad synliggjøres i vedtak fra utlendingsmyndighetene. Dette inkluderer å synliggjøre hva som er barnets beste og hvilke avveininger som er gjort i forhold til andre hensyn. Det er også viktig at utlendingsforvaltningen innehar tilstrekkelig barnefaglig kompetanse til å foreta vurderinger knyttet til barn.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør sikre bevissthet i alle etater om innholdet i prinsippet om barnets beste. Det bør alltid gjøres en konkret vurdering av hva som er barnets beste.**
- **Parten bør sikre at barnets beste i praksis er det førende prinsipp i barnefordelingssaker.**
- **Barnets beste må tillegges behørig vekt i utlendingssaker, og individuelle vurderinger knyttet til barn må i større grad fremgå av vedtak fra utlendingsmyndighetene.**

c) Respekt for barnets synspunkter (art. 12) (Avsl. merk. pkt 25, 2000)

Barnekonvensjonens artikkel 12 gir barn rett til å si sin mening og bli hørt. Barneombudet mener at Norge ikke i tilstrekkelig grad oppfyller konvensjonens forpliktelser både når det gjelder barns rett til å uttale seg i saker som angår barnet selv og barns mulighet til å være aktiv deltaker i samfunnet.

1) Barns rett til å uttale seg i saker som angår barnet selv (4. statsrap. pkt 15, 80, 131, 185)

Barneombudet er glad for at det er et økt fokus på barnets rett til å bli hørt i norsk lovgivning. Samtidig er det påfallende hvor lite det er fokusert på praktisering av regelverket i norske myndigheters rapport til barnekomiteen. Forskning og innspill til Barneombudet tyder på at barn ikke blir hørt i den utstrekning barn har krav på og at det derfor er et gap mellom regelverk og praksis på dette området^[19].

Barnefordelingssaker

Barn har en klar rett i barneloven til å bli hørt når domstolen behandler konflikter mellom foreldre om bosted, samvær og foreldreansvar. Det har skjedd en bedring på dette området. Likevel er Barneombudet bekymret for at forskning tyder på at barn ofte bare blir hørt om bosted, selv om saken også omhandler samvær^[20]. Det er særlig problematisk at forskningen viser at dette også gjelder i

saker der det er påstand om at barn utsettes for vold og omsorgssvikt av samværsforelderen.

Barns rett til å bli hørt er mer uklar hos familievernenn ved domstolen. Familievernkontorene skal være et lavterskeltilbud for familier som har problemer av ulikt slag. Det er primært opp til foreldre hvorvidt barn skal ha kontakt med familievernkontoret eller ikke. Myndighetene har imidlertid åpnet for at barn mellom 12 og 16 år i visse tilfeller kan henvende seg til familievernkontoret for samtale på egenhånd (jf norske myndigheters rapport punkt 184).

Barns mulighet til å kontakte familievernkontoret er i liten grad formidlet ut til barn. Det er bekymringsfullt at det ikke er lagt bedre til rette for at barn kan kontakte et viktig lavterskeltilbud som familievernkontoret. Familievernkontoret må utvikles til å kunne snakke med barn. Det er særlig viktig i saker med konflikt mellom foreldre fordi barna ofte vil komme i en vanskelig mellomposisjon og kan ha behov for å samtale med en nøytral tredjeperson. Det er også bekymringsfullt at det ikke er regulert i hvilken grad barn under 12 år kan kontakte familievernkontoret uten samtykke fra foreldrene, se punkt 1 a) 1).

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør se nærmere på hvordan barnets rett til å bli hørt i barnefordelingssaker sikres.**
- **Parten bør sikre at familievernkontor og andre relevante etater legger bedre til rette for kontakt med barn.**

Barnevernet

Barneombudet er bekymret for at barnevernet ikke i tilstrekkelig grad legger til rette for at barn blir hørt^[21]. Barn har fortalt Barneombudet at familier har hatt bistand fra barnevernet i mange år uten at noen i barnevernet har snakket med barnet alene. Det er etter Ombudets syn svært problematisk at barn gis så liten mulighet til å delta i prosesser som er avgjørende for eget liv.

Det er nødvendig å øke saksbehandlers kompetanse til å samtale med barn. Norske myndigheter har nylig gitt ut en veileder om hvordan barnevernet skal snakke med barn^[22]. Innspill Barneombudet mottar tyder på at barnevernet i for liten grad gjøres kjent med veiledere som gis ut av myndighetene. For at det skal komme barn til gode at myndigheter utarbeider denne typen retningslinjer, er det nødvendig at myndighetene ansvarliggjør barnevernet og sørger for at informasjonen kommer ut til tjenestene.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- Parten må sikre at barnevernet gjøres kjent med veiledere og føringer fra myndighetene.
- Parten må sikre at barn som er i kontakt med barnevernet blir hørt.

2) Barns deltakelse i samfunnet

Barn og unges deltakelse på kommunalt, regionalt og statlig nivå trenger et løft i Norge. Det er per i dag fortsatt ikke naturlig for en offentlig ansatt, politiker mv å konsultere barn og unge om saker som gjelder barn. I tillegg mangler store deler av det offentlige Norge strukturer, ressurser og kunnskap om å få til deltakelse med barn på et meningsfylt nivå. Barneombudet forventer at det utvikles klare retningslinjer for hvordan stat og kommune skal arbeide med deltakelse for barn og unge. Det vises i denne sammenheng til Barnekomiteens Generelle diskusjonsdag om barns rett til å bli hørt, punkt 25-38, samt den nylig publiserte Generelle kommentaren om artikkel 12.

Barn og unges deltakelse i kommunale beslutningsprosesser (4. statsrap. pkt 136-139)

I følge Norges rapport har 3 av 4 kommuner et innflytelsesorgan for barn og unge, noe som innebærer at ca hundre norske kommuner mangler denne typen institusjoner. Barneombudet har videre inntrykk av at flere innflytelsesorgan for unge ikke har reell innflytelse. Barneombudet opplever at det i stor grad ikke er naturlig for kommunalt ansatte og politikere å høre barn og unge grundig før de tar avgjørelser som berører barna, til tross for flere eksempelsamlinger og veiledninger fra sentrale myndigheter. Barneombudet erfarer at publikasjoner og kåring av årets barne- og ungdomskommune har hatt liten effekt på barn og unges mulighet til å delta i kommunale beslutningsprosesser når man ser det store bildet. Barneombudet foreslår at det for eksempel opprettes et ressursenter som kan stille med tilstrekkelig ressurser og kunnskap til kommuner, administrasjoner, næringsliv, idrettsklubber mv om barns deltakelse i beslutningsprosesser.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør utarbeide et forpliktende mandat og retningslinjer for arbeidet med innflytelsesorgan for barn og unge på kommunalt og regionalt nivå.

Dialog mellom barn og unge og statlige myndigheter (4. statsrapport pkt 140-143, ,)

Barneombudet opplever pr. i dag at det er få statlige myndigheter som planlegger å høre barn når de jobber med saker som angår barn. Ombudet erfarer også at det er lite kunnskap blant myndighetene om hvordan de skal gjennomføre høringer. Dette krever en større bevisstgjøring av statlige ansatte og politikere. Barneombudet ønsker at staten skal være tydeligere på betydningen av at barn og unge får mer å si i samfunnet som helhet, og at det tas grep for å gjøre barns deltakelse til en del av arbeidsprosessene hos myndighetene.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør utvikle gode strukturer og forpliktende retningslinjer for arbeidet med høring av barn og unge på statlig nivå, herunder alternative former for høringer, deltagende metoder og opplæring av ansatte.

3) SIVILE RETTIGHETER OG FRIHETER

a) Retten til tanke, samvittighets- og religionsfrihet (art. 14)

Tilsyn med lukkede trossamfunn (4. statsrap. pkt 162)

De fleste trossamfunn i Norge driver religiøs opplæring av barn. I dag er mulighetene til å drive tilsyn med trossamfunn meget begrenset og i det store og hele knyttet til formelle kriterier som omhandler pengebruk og medlemstall. Barneombudet er bekymret for at religiøse samfunn kan drive omfattende opplæring av barn uten at norske myndigheter har anledning til å kontrollere om opplæringen strider mot norsk lov, både i form av fysiske og psykososiale forhold.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør utvikle mekanismer for å kontrollere at den religiøse opplæringen foregår i tråd med norsk lov.

b) Tilgang til riktig informasjon (artikkel 17) (NM 165 - 169)

Offentlig informasjon til barn og ungdom (4. statsrap. pkt 167-169)

Unge har et stort behov for informasjon om rettigheter og hvordan de kan ta grep om egne liv. I dag finnes det mye god ungdomsinformasjon via internett, men stadig mindre informasjon man kan innhente fysisk der man bor. Erfaringer fra noen av de få ungdomsinformasjonskontorene vi har i Norge sier at unge oftest finner informasjon på egenhånd, men trenger kyndig veiledning til å sortere og forholde seg til informasjonen^[23]. Myndighetene gir tilskudd til informasjonstiltak, men det er svært få unge som faktisk har et informasjonskontor eller annen god veiledning tilgjengelig i nærmiljøet.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør ta initiativ til en nasjonal koordinering av informasjon til ungdom i form av ungdomskontorer eller annen kyndig veiledning i nærmiljøet

4) FAMILIE OG ALTERNATIV OMSORG

a) Atskillelse fra foreldre (art. 9)

1) Barnefordelingssaker (4. statsrap. pkt 17)

I likhet med barn i mange andre land, opplever svært mange barn i Norge at foreldrene flytter fra hverandre. En stor andel av disse barna opplever at foreldrene fortsetter striden med hverandre etter at de har flyttet fra hverandre. Dette ødelegger mye av barndommen, og

barn vil bruke uforholdsmessig mye krefter på å leve i foreldrenes kamp. Barneombudet er bekymret for hvorvidt dagens system evner å ivareta det enkelte barns behov i barnefordelingssaker. Ombudet etterlyser en bred gjennomgang av dagens tvisteløsningsmekanismer, både i og utenfor domstolen.

Det er av stor betydning at domstolen og ulike aktører i rettsapparatet evner å gjøre gode vurderinger på vegne av barn. Det er av avgjørende betydning at dommere har den nødvendige kunnskap og kompetanse om barns behov. Det er spesielt viktig at dommerne innehar kunnskap om hvilke psykiske belastninger barnet kan oppleve knyttet til foreldrenes konflikter. Dommerne bør også ha kompetanse om barn og vold, både barn som blir utsatt for vold og barn som er vitne til vold. Barneombudet mottar mange innspill på at kunnskapen om og interessen hos dommere for dette feltet varierer.

Domstolen benytter i utstrakt grad ulike former for sakkyndig i barnefordelingssaker. Det er av stor betydning at sakkyndige har god kompetanse på barns behov og at de går tilstrekkelig nok inn i saken til at vanskelige temaer som vold, omsorgssvikt, lojalitet mv blir grundig belyst. Barneombudet har lenge tatt til orde for bedre kvalitetssikring av sakkyndige i denne typen saker. Ombudet er glad for at man har innført en bedre kvalitetssikring av sakkyndige i barnevernssaker, men etterlyser grep for å sikre kvaliteten på sakkyndige i barnefordelingssaker. Se også punkt 2 b) barnets beste.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør foreta en bred gjennomgang av dagens tvisteløsningsmekanismer i og utenfor domstolen for å sikre at barnets beste er det førende prinsipp i disse sakene.**
- **Parten bør sikre at alle dommere som har barnefordelingssaker har tilstrekkelig kompetanse på feltet.**
- **Parten bør forbedre kvalitetssikringen av sakkyndige i barnefordelingssaker.**

2) Barn med foreldre i fengsel (4. statsrap. pkt 182)

Det mangler sikre tall på hvor mange barn som opplever at en forelder kommer i fengsel, men det er anslått at et sted mellom 6000 og 9000 barn opplever dette hvert år^[24]. Fengslingen påvirker barnas hverdag i stor grad. En undersøkelse viser at nær halvparten av alle barn med foreldre i fengsel rapporterer om dårligere helseforhold^[25]. Barna får bl.a. søvnproblemer og atferdsendringer.

Norske myndigheter er forpliktet til å legge til rette for at barn kan ha god kontakt med en forelder i fengsel. Det

fremgår av norske myndigheters rapport at barnebesøk skal gjennomføres i barnevennlige besøksrom eller andre velegnede lokaler (punkt 182). Barneombudet kjenner seg ikke igjen i denne beskrivelsen. Barneombudet har etablert en egen ekspertgruppe bestående av barn som har et familiemedlem i fengsel. De beskriver svært varierende besøksforhold i fengslene og at dårlige besøksforhold og tilrettelegging har stor innvirkning på deres kontakt med den som er i fengsel. Dette handler både om dårlige fysiske rammer for besøket (små rom uten vindu, ingen utearealer mv), lite tilrettelagte leker og aktiviteter for barn i alle aldre og for liten tid til besøk og telefonkontakt. Det er problematisk at ingen myndighetssorganer synes å følge opp hvordan besøksforholdene er ved de enkelte fengslene.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør sikre bedre registrering av om innsatte har barn.**
- **Parten bør sikre at alle fengsler har en kontaktperson for familier.**
- **Parten bør legge bedre til rette for kontakt med en forelder i fengsel, inklusiv gi forpliktende minimumsføringer til alle fengsler om besøksforhold for barn, samt følge opp med tilsyn.**

3) Utvisning (Avsl. merk. pkt 21- 22, 2005 og 4. statsrap. pkt 202-204)

Komiteen uttrykte bekymring i sine kommentarer til Norge i 2005 over norsk utvisningspraksis. Det er gjort lite forskning i forhold til utvisning der barn er involvert. Barneombudet får imidlertid en rekke henvendelser fra familier som er forvilet over at en forelder blir utvist. Dette gjelder særlig i saker der forelderen har brutt utlendingsloven ved for eksempel å oppgi falsk identitet ved ankomst eller at en forelder har hatt en periode med ulovlig opphold i landet. Barneombudet har i lang tid vært bekymret for at innvandringsregulerende hensyn synes å bli vektlagt tungt i disse sakene i forhold til vektleggingen av hensynet til barnet.

Enhver utvisning av en forelder, selv en begrenset utvisning på to eller fem år, har svært store konsekvenser for barn. Ombudet er derfor glad for at Stortinget har gitt signaler om at det skal legges stor vekt på barnets beste i saker om utvisning. Ombudet er imidlertid fortsatt bekymret for at det synes å legges stor vekt på innvandringsregulerende hensyn i utvisningssaker på bekostning av barnas behov. Ombudet er også bekymret for at det ved utarbeidelsen av de nye reglene ikke legges opp til større vektlegging av hensynet til barnet i saker hvor foreldre har oppgitt uriktig identitet ved ankomst til landet. Konsekvensen utvisningen har for barna vil være like store, uavhengig av hva som er bakgrunnen for utvisningsvedtaket. Det

vises i denne sammenheng til barnekomiteens generelle kommentar nr 7 para 18 hvor komiteen understreker at små barn er særlig sårbare for atskillelse fra foreldrene på grunn av deres fysiske avhengighet og følelsesmessige tilknytning til foreldrene.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør sikre at barnets beste er et tungtveieende hensyn i alle saker om utvisning, også der det har vært tvil om foreldrenes identitet.**
- **Parten må sikre at foreldre får god veiledning og informasjon i saker der det kan være aktuelt med utvisning.**

b) Familiegjenforening (art. 10) (Avsl. merk. pkt 33, 2000 og 4. statsrap. pkt 205 – 208)

Som utgangspunkt skal førstegangs oppholdstillatelse være gitt før innreise til Norge. Det kan imidlertid gjøres unntak fra dette i flere tilfeller. Barneombudet har vært kritisk til at det kreves lovlig opphold i landet for å komme inn under unntaksbestemmelsene og at disse heller ikke gjelder dersom man er i Norge på Schengenvism. I praksis innebærer dette i flere tilfeller en reell atskillelse mellom foreldre og barn i lengre tid. Reglene er særlig problematiske fordi saksbehandlingstiden for familiegjenforening kan være svært lang, noen ganger over ett år. Dette legger ikke til rette for en rask og human gjenforening mellom foreldre og barn, slik barnekonvensjonen artikkel 10 legger opp til.

At det i noen tilfeller kan stilles krav om sikret underhold, er et annet praktisk hinder for familiegjenforening mellom foreldre og barn. Konsekvensen kan være at barn må bli igjen i hjemlandet eller et tredjeland uten omsorgspersoner.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør sørge for at søknadsprosedyrene for familiegjenforening sikrer en rask og human gjenforening mellom foreldre og barn.**
- **Parten bør gjøre unntak fra kravet om underhold der det søkes om familiegjenforening med barn.**

c) Barn fratatt sitt familiemiljø (art. 20) (Avsl. merk. 24, 2005 og 4. statsrap. pkt 222 - 239)

1) Barnevernets rolle og ansvar

Barnevernet er den instansen i Norge som er gitt et særlig ansvar for å følge opp og bistå barn som utsettes for vold og omsorgssvikt i hjemmet. Barnevernet har således en svært viktig rolle overfor utsatte barn. Tilsynsrapporter fra hele landet viser at tjenesten ikke fungerer tilfredsstillende^[26]. Ombudet mottar stadig informasjon om at tjenesten er sterkt underbudsjettert og er derfor meget bekymret for hvordan barnevernet skal være i stand til å forvalte oppgavene de er pålagt etter loven^[27].

Det rapporteres om at bekymringsmeldinger som burde ha vært fulgt opp blir henlagt, det skjer stadig fristoversittelser og det er store forskjeller i landet på hvordan barnevernet forvalter oppgavene sine^[28]. Flere steder i landet er barnevernkontorene bestående av en person eller en person i prosentstilling. Dette sikrer ikke en faglig bredde og en fleksibilitet som ivaretar barn som er i kontakt med barnevernet sine interesser. Ombudet er bekymret for at det er så mange små barneverntjenester. Det bør etter Barneombudets oppfatning være minst to stillinger på hvert barnvernkontor for å sikre faglig stabilitet. Det er videre liten kapasitet i barnevernet til å drive forebyggende arbeid, noe som fører til at barnevernet ofte kommer inn når barnets situasjon har blitt langt mer alvorlig enn nødvendig. Det kan synes som at barnevernet i dag er i en systemkrise.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må foreta betydelige grep for å sikre at barnevernet kan utføre de oppgaver tjenesten er pålagt etter loven, inklusiv sikre at barneverntjenestene har tilstrekkelige antall stillinger til at tjenesten kan drives forsvarlig.

2) Valg av tiltak utenfor hjemmet

Hovedfokus i barnevernet i Norge er å gi tiltak og hjelp i hjemmet (Ca 80 % av barneverntiltak er hjelpetiltak^[29]). Noen ganger er forholdene i hjemmet så vanskelige at det er uforsvarlig å la barnet bli boende. For de barna som trenger noe annet enn hjelp i hjemmet, er Barneombudet bekymret for at tilbudet ikke er godt nok. Det er barnets beste som skal være det avgjørende prinsipp i barnevernssaker. Barneombudet får mange innspill som kan tyde på at andre faktorer som økonomi, type institusjonsplasser, tilgjengelighet av fosterhjem mv, også blir avgjørende for valg av tiltak overfor barnet.

Barneombudet har blant annet mottatt henvendelser fra barn og unge, institusjonspersonale og barnevernet om at det er lange "ventelister" for barn som skal plasseres

på barnevernsinstitusjon. Det er også bekymringsfullt at en del barn debuterer med illegale rusmidler på barnevernsinstitusjon^[30]. Det er nødvendig med mange nok institusjoner og et bredt tilbud av institusjoner og fosterhjem slik at barnets individuelle behov blir ivaretatt.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må sikre at det finnes tilstrekkelig med fosterhjem og ulike institusjoner slik at barns individuelle behov blir ivaretatt ved valg av tiltak.

3) Barns tilgang til bistand fra barnevernet

Når barnevernet skal sette inn hjelpetiltak overfor familier som er i kontakt med barnevernet, er de som en klar hovedregel avhengige av at foreldrene og barn over 15 år samtykker til tiltaket. Foreldrenes rett til å samtykke til hjelpetiltak kan imidlertid innskrenke barnets mulighet til å få hjelp^[31]. Ombudet er bekymret for at barn som er i behov av hjelpetiltak ikke får det på bakgrunn av foreldrenes mulighet til å avslå tiltakene. Det er også en svakhet i dagens lovverk at barnevernloven ikke er en rettighetslov som dermed ikke sikrer barn en individuell rett på å få hjelp.

Barneombudet ser det som nødvendig at norske myndigheter vurderer om det bør innføres en mulighet for barnevernet til å kunne sette inn flere mindre inngripende tiltak uten foreldrenes samtykke.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør utrede muligheten for ytterligere tiltak i hjemmet overfor foreldre som ikke samtykker til hjelpetiltak der dette anses påkrevd for barnet.**
- **Parten bør vurdere hvordan barns rett til hjelp fra barnevernet kan sikres i lovverket.**

4) Barnevernet og minoritetsbarn

Barneombudet får en rekke innspill både fra personer som arbeider med barn og unge, barn i ekspertgruppene våre og foreldre om at foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn er engstelige for kontakt med barnevernet. Det eksisterer en utbredt frykt for barnevernets innblanding i familiens privatliv og redsel for at barnevernet skal ta barna fra foreldrene. Myndighetene sliter også med å finne fosterhjem med etnisk minoritetsbakgrunn. Manglende forståelse av barnevernets oppgaver i etniske minoritetsfamilier gjør at barn som opplever vanskeligheter står i fare for å ikke få det tilbudet de har behov for fra barnevernet. Ombudet mener det er behov for en styrking av barnevernets innsats for å nå fram til og skape fortrolighet i etniske minoritetsfamilier^[32].

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør vurdere alternative strategier for å nå fram til etniske minoritetsfamilier.

5) Regelmessig vurdering av plassering (art. 25) (Avsl. merk. pkt 25-26, 2005 og 4. statsrap. pkt 245 – 248)

Når barn bor i fosterhjem skal de ha en tilsynsfører som skal se til at barna har det bra der de bor. Barnekomiteen uttrykte bekymring knyttet til manglende tilsynsførere i sine merknader til Norge i 2005, para 25-26. Senere gjennomgang viser at det fortsatt er mange barn som ikke får tilsynsfører, og at barna ikke følges opp så ofte som de skal av en uavhengig person^[33].

Mange ganger er det også slik at barn ikke oppnår den nødvendige tilliten til tilsynsføreren sin og dermed ikke får benyttet seg av tilbudet på en slik måte at barnets rett til å bli hørt blir ivaretatt. Barn og unge som er plassert i fosterhjem bør få kunne velge hvilken tilsynsfører de skal ha dersom de ønsker det. Dette vil være med på å sikre barnets tillit til tilsynsføreren og sikre barns rett til å bli hørt.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør sikre at alle barn som har krav på det har en tilsynsfører. Parten må også sikre at barnet blir hørt ved valg av tilsynsfører.

d) Mishandling og omsorgssvikt (art. 19), inkludert fysisk og psykisk rehabilitering og samfunnsmessig tilbakeføring (art. 39) (Avsl. merk. pkt 28, 2005)

1) Generelt

Undersøkelser viser at barn både utsettes for vold og er vitne til vold i Norge^[34]. Flere enkeltsaker de siste årene viser at hjelpeapparatet, eksempelvis helsevesenet og skolen, har sviktet fundamentalt i å fange opp og videreformidle informasjon om barn som utsettes for vold og omsorgssvikt^[35]. Forskning støtter opp under at det er behov for bedre rutiner og mer kompetanse i tjenestene for å kunne fange opp og hjelpe barna som blir utsatt for vold^[36]. Ekspertgruppen til Barneombudet som har vært eksponert for familievold har framhevet at det er viktig at alle som kommer i kontakt med barn må ha god kompetanse til å snakke med barn om vold.

I 2007 var totalt ca 1400 barn på krisesentre med sine mødre. Ny forskning viser at det er stor variasjon i tilbudet disse barna får på krisesenteret og at barnas status på senteret varierer^[37]. Det er også bekymringer knyttet til samarbeidet mellom krisesentrene og andre barnefa-

glige instanser. Det mangler bl.a. en klar ansvarsfordeling angående oppfølging av barn etter endt opphold. Dette er særlig bekymringsfullt, all den tid forskning viser at 23 % av kvinner med barn flytter tilbake til påstått voldsutøver^[38].

Mye tyder på at sped- og småbarn har høyere risiko enn eldre barn for å bli utsatt for vold^[39]. Samtidig er dette overgrep som ofte er svært vanskelig å avdekke. For at ikke de minste barna i praksis skal ha et dårligere rettsvern enn eldre barn, må myndighetene sette inn særlige ressurser og organisere tjenestene på en slik måte at de minste barna, i så stor grad som mulig, får den beskyttelse og bistand de har krav på, på lik linje med eldre barn.

Det er i lys av ovennevnte særlig bekymringsfullt at det i Norge ikke gjennomføres obligatoriske dødsstedsundersøkelser i alle saker der spedbarn dør brått og uventet. Myndighetene er i gang med å innføre en ordning der det i alle saker av denne typen skal tilbys en frivillig undersøkelse av stedet der barnet døde. Barneombudet mener denne undersøkelsen bør gjøres obligatorisk. Det er uheldig at foreldre kan nekte at slik undersøkelse gjennomføres. Dersom det gjennomføres dødsstedsundersøkelse rutinemessig i alle saker, vil det sikre bedre statistikk om spedbarnsdød, hindre stigmatisering av foreldrene, samtidig som barnets rettsikkerhet ivaretas i størst mulig grad.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

• Parten bør sikre bedre rutiner og mer kompetanse i tjenester som kommer i kontakt med barn slik at barn som utsettes for vold lettere fanges opp.

• Parten bør innføre obligatorisk dødsstedsundersøkelse i alle saker der små barn dør brått og uventet.

2) Akuttberedskap/alarmsentralen

En nylig utgitt rapport viser at ikke alle barn i akutte kriser har mulighet til å få barnevernfaglig bistand etter barneverntjenestens kontortid^[40]. Over halvparten av landets kommuner har ingen organisert beredskap på kvelds og nattestid. I disse kommunene bor en fjerdedel av alle barn under 18 år i Norge. Politiet, som er døgnåpent, må da i første instans alene ta seg av barna i krisesituasjoner. Det er svært viktig å få på plass nasjonale føringer for organisering, oppfølging og kontroll med akuttberedskapen i barnevernet etter kontortid.

Det er gledelig at myndighetene nylig har opprettet en landsomfattende alarmsentral som barn og voksne kan ringe til når de opplever at et barn er i krise. Barneombudet har lenge etterlyst en slik krisetelefon. Bar-

neombudet er bekymret for at myndighetene ikke har bevilget tilstrekkelige midler til å markedsføre telefonen overfor befolkningen og at den per i dag er lite kjent.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- Parten må sikre nasjonale føringer for organisering, oppfølging og kontroll av akuttberedskapen i barnevernet etter kontortid.
- Parten bør sikre tilstrekkelig markedsføring av alarmtelefonen slik at den blir godt kjent i hele befolkningen.

3) Kulturelt betinget vold

Flere nasjonale undersøkelser konkluderer med at barn med etnisk minoritetsbakgrunn er mer utsatt for vold enn majoritetsbefolkningen når man justerer for andre faktorer som for eksempel fattigdom^[41]. Dette er også inntrykket fra vår ekspertgruppe av jenter med minoritetsbakgrunn. Barneombudet mener det er behov for styrking av både kunnskap om kulturelt betinget vold i hjelpeapparatet og for informasjon til barn og foreldre med etnisk minoritetsbakgrunn om at vold er forbudt og skadelig.

Ombudet etterlyser en vesentlig styrking av flerkulturelle foreldreveiledningskurs, slik at foreldre gis handlingsalternativer til bruk av fysisk avstraffelse. Selv om det er sentrale myndigheters ansvar å utvikle foreldreveiledningskurs som kan benyttes i flerkulturelle familier, er det opp til kommunene å tilby kurs. I dag prioriterer ikke kommunene å holde denne typen kurs^[42]. Barneombudet er bekymret for at foreldre som kommer til Norge fra kulturer der enveiskommunikasjon og fysisk avstraffelse er vanlig i barneoppdragelsen, dermed ikke gis mulighet til å lære en oppdragelsesform som tar mer hensyn til barnas behov.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- Parten bør sørge for at kompetansen i hjelpeapparatet styrkes og at familier får veiledning i barneoppdragelse uten bruk av vold.
- Parten bør gjøre mer for å sikre at flerkulturell familieveiledning prioriteres i alle landets kommuner der det bor innvandrere.

5) HELSE OG VELFERD

a) Barn med funksjonsnedsettelse (art. 23) (Avsl. merk. pkt 29-30, 2005 og 4. statsrap. pkt 264-284)

Helsetilsynets undersøkelse fra 2007 viser at habiliteringstjenestene som skal følge opp barn med funksjonsnedsettelse innehar store mangler og er tilfeldige og lite koordinert mange steder^[43]. I tre fjerdedeler av kommunene ble det avdekket mangler i rutiner og tiltak som skal sikre koordinert planlegging og regelmessig oppfølging av habiliteringstjenester i samarbeid med barn og foreldre. I praksis hadde ofte foreldrene den koordinerende rollen. Ombudets synes det er meget bekymringsfullt at barn med funksjonsnedsettelse ikke får den oppfølging de har rett til etter barnekonvensjonens artikkel 23.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør sørge for en bedring i habiliteringstjenestene og en bedre samhandling i tjenestene for barn med funksjonsnedsettelse.

b) Helse- og helsetjenester (art. 24) (Avsl. merk. pkt 31-36, 2005 og 4. statsrap. pkt 285-332)

1) Kommunale helsetjenester

Helsetilbudet til barn og unge i kommunene består bl.a. av helsestasjoner som tilbyr helsehjelp til de minste barna, skolehelsetjeneste til barn i skolealder og helsestasjon for ungdom. Barneombudet er bekymret for at det ikke satses nok på disse tjenestene, til tross for at de utgjør et svært viktig lavterskeltilbud til barn og unge.

Det heter i punkt 298 i myndighetens rapportering at helsestasjonen skal styrkes, men Barneombudet kan ikke se at det gjøres. Helsestasjonens- og skolehelsetjenesten har mange steder dårlig med ressurser, liten tid og få ansatte, og skolehelsetjenesten er delvis fraværende på noen skoler^[44]. Myndighetene skriver i sin rapport under

punkt 296 og 298 at de vil styrke skolehelsetjenesten. Dette har helsemyndighetene lovet i flere år gjennom diverse offentlige dokumenter, men Barneombudet har til gode å se en konkret strategi for dette arbeidet. Ombudet er bekymret for at nye årsverk som skal styrke tjenestetilbudet til barn og unge med psykiske problemer, blir organisatorisk plassert andre steder enn i helsestasjons- og skolehelsetjeneste som beskrevet i norske myndigheters rapport punkt 305.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør ha en mye større satsning på kommunale helsetjenester til barn og unge og en klar strategi for arbeidet.

2) Særlig om psykisk helsehjelp (Avsl. merk. pkt 33-36, 2005 og 4. statsrap. pkt 294 – 300)

Komiteen uttrykte i 2005 bekymring knyttet til ventetiden for å få hjelp i det psykiske helsevernet. Selv om mange flere barn får hjelp i spesialisthelsetjenesten etter Opptrappingsplanen for psykisk helse (1998-2008), er det likevel i gjennomsnitt en ventetid på 70 dager for å få hjelp^[45]. Norske myndigheter sier i sin rapport under punkt 297 at det anslås at ventelistene vil flate ut og etter hvert falle. Barneombudet er likevel bekymret for ventetiden i det psykiske helsevernet. Barneombudet etterlyser også mer fokus på kvaliteten på tilbudet som gis. Barneombudet er bl.a. bekymret for om kravet til effektivitet går ut over kvaliteten på tilbudet som gis. Flere tilsynsrapporter beskriver at det er svært store mangler i tjenestekjeden til barn og unge med psykiske problemer, både i den kommunale og den spesialiserte helsetjenesten. Kapasiteten varierer sterkt rundt om i landet og det er mange steder dårlig samarbeid mellom den kommunale helsetjenesten og spesialisthelsetjenesten^[46].

En bedre utbygd og utrustet psykisk helsetjeneste i kommunene kunne hjulpet barn og unge på et tidligere tidspunkt i problemutviklingen og redusert ventelistene til spesialisthelsetjenesten. Fordi kommunene har mangelfulle psykiske helsetjenester og manglende ressurser i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, vil mange barn ha utviklet store problemer før de kommer i kontakt med de spesialiserte tjenester.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må arbeide for at både kommunene og spesialisthelsetjenesten etablerer en forsvarlig helsetjeneste til barn og unge med psykiske problemer.

3) Tradisjonsbestemt praksis som er skadelig for barnets helse (4. statsrap. pkt 315 – 319)

Barneombudets ekspertgruppe av jenter med etnisk minoritetsbakgrunn har gitt innspill til Ombudet om at mange jenter som kommer til Norge er omskåret før ankomsten til landet. Jentene er derfor opptatt av at tilbudet om rekonstruksjon etter utført omskjæring må bli bedre kjent. Tilbudet er så dårlig markedsført at unge jenter som har store plager ikke får hjelp til en bedre helse og et bedre liv.

Det viser seg også at politiet henlegger saker som omhandler kjønnslemlestelse på grunn av manglende ressurser og at det er for dårlig samarbeid mellom ulike involverte instanser i disse sakene^[47]. Dette er sterkt beklagelig. Det er avgjørende for å vise at myndighetene tar problematikken på alvor at de sakene som kommer til politiet blir fulgt opp. Barneombudet vet at mange jenter synes det er vanskelig å oppsøke hjelp i kjønnslemlestelsesaker. Da er det helt avgjørende at hjelpeapparatet har evne til å gi adekvat bistand.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten må arbeide for at informasjon om rekonstruksjonstilbud blir bedre kjent blant jenter i målgruppene.**
- **Parten må sørge for at politiet følger opp anmeldte saker om kjønnslemlestelse.**

4) Sosiale helseforskjeller

Det sosiale utgangspunktet bestemmer mye i forhold til helsesituasjonen for barn^[48]. Dette skyldes forskjeller i blant annet materielle, psykososiale og atferdsrelaterte risikofaktorer. Generelle velferdsordninger, beregnet på alle, kan bidra til å redusere disse helseforskjellene. I 2007 varslet regjeringen at den ville iverksette flere tiltak for å redusere helseforskjellene, blant annet å videreutvikle og styrke skolehelsetjenesten, bygge ut tilbudene i kommunene til barn med psykiske problemer, samt styrke barnevernet for å sikre at barn og deres familier får hjelp på et tidligere tidspunkt^[49]. Som det fremgår av denne rapporten, kan ikke Barneombudet se at dette så langt har lyktes.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør styrke de generelle velferdsordningene for å redusere helseforskjeller i Norge.

5) Barn som pårørende (4. statsrap. pkt 309 – 311)

Barn med foreldre som sliter med for eksempel rus eller psykiske problemer er en særlig sårbar gruppe. Barneombudet har i lengre tid vært bekymret for at disse barna ikke blir fulgt godt nok opp. Dette bekreftes av tilsynsrapporter^[50]. 75 % av barn og unge som får poliklinisk hjelp og rundt 80 % av dem som er innlagt på døgninstitusjoner i det psykiske helsevernet, lever med såkalte avvikende psykososiale forhold i hjemmet. Det kan bety for eksempel rusmiddelmissbruk eller psykisk sykdom hos foreldrene^[51]. Dette er en klar indikasjon på at man ikke kan se et barns problemer isolert sett, men må se barnet i sammenheng med hvordan det har det hjemme.

Det er positivt at myndighetene de siste årene har hatt et økt fokus på denne gruppen barn, se norske myndigheters rapport 309-311. Barneombudet mener det fortsatt er behov for et betydelig løft i forhold til å bevisstgjøre og legge til rette for ivaretagelse av disse barna i tjenesteapparatet, både i spesialisthelsetjenesten og i de kommunale tjenestene.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør fortsette arbeidet med å styrke oppfølgingen av barn som er pårørende til foreldre med rus- og psykiske problemer.

c) Levestandard (art. 27) (Avsl. merk. pkt 38, 2005 og 4. statsrap. pkt 340-347)**Barn som lever i fattigdom**

Det er estimert at 85 000 barn levde i familier med lav inntekt i 2006^[52]. Barn av enslige forsørgere, ikke-vestlige innvandrere, arbeidsledige og mottakere av sosialhjelp, har større sjanse for å være fattige enn resten av befolkningen^[53]. Dårlig økonomi skaper ekskludering. Barn fra fattige familier kommer dårligere ut på en rekke sosiale og psykologiske indikatorer^[54]. En større andel av fattige barn sliter sosialt, deltar ikke i fritidsaktiviteter og opplever seg selv som sosialt isolerte^[55]. Når det i norske myndigheters rapport under punkt 343 påpekes at barn med ikke-vestlig bakgrunn utgjør i størrelsesordenen 35-40 prosent av alle barn med vedvarende lav inntekt i familien, savnes det konkrete tiltak for å møte disse gruppene.

Kombinasjonen av fattigdom i barnefamilier, et vanskelig boligmarked og knapphet på kommunale boliger fører altfor ofte til at barn må bo i kommunale boliger sammen med tunge rusbrukere og psykiatriske pasienter. Partens ansvar for å bidra til trygge og verdige oppvekstvilkår for barn neglisjeres og problemene dette bomiljøet medfører tas ikke på alvor. Familiene og barna blir en kasteball mellom statlige og kommunale myndigheter og ansvarsfraskrivelsen fører til at nye generasjoner fratas muligheten for en verdig oppvekst.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten må intensivere sitt arbeid for å motvirke fattigdom blant barn.**
- **Parten bør sørge for at barn har et tilfredsstillende kommunalt botilbud.**

6) UTDANNING, FRITID OG KULTURELLE AKTIVITETER**a) Utdanning (art. 28)** (Avsl. merk. pkt 40, 2005 og 4. statsrap. pkt 348 - 411)**1) Tilgang på opplæring**

Norge er et land med gode velferdsordninger og norsk skole har gjennomgående god standard. Bl.a. er det liten kvalitetsforskjell på offentlige og private skoler. Likevel dokumenterer offentlig nasjonale tilsyn at mange barn i Norge ikke får forsvarlig opplæring^[56].

Elever med særskilte opplæringsbehov (4. statsrap. pkt 391 – 393)

Barn har etter opplæringsloven rett på tilpasset opplæring og eventuelt spesialundervisning. Det svikter imidlertid i den praktiske gjennomføringen. Det er store utfordringer når det gjelder dagens skoletilbud til barn med funksjonssnedsettelser. En rapport fra 2008 påpeker blant annet at det er lang ventetid for å få utredning av hjelpebehov, og at kommunen og sakkyndige ser hen til kommunens økonomi når de definerer elevens hjelpebehov^[57]. Som norske myndigheter skriver i sin rapport (punkt 391) er det et mål å intervensere tidlig i elevenes utvikling og læring^[58]. Likevel utsettes utredning av barn med hjelpebehov til sent i skolealder^[59]. Barneombudet er bekymret for at mange elever får så sent hjelp at hjelpebehovet og læringstapet i mellomtiden har økt^[60]. Barneombudet er kjent med at en nylig utgitt offentlig utredning omhandler disse temaene og oppfordrer myndighetene til å intensivere sitt arbeid for å sikre alle barn tilgang til god opplæring i skolen^[61].

Rapporter viser videre at minoritetsspråklige elever får et for dårlig tilpasset skoletilbud^[62]. Denne elevgruppen har også dårligere skoleresultater enn majoritets elever. Det er spesielt behov for å bedre overgangen mellom det opplæringsstilbudet som gis til elever som kommer til landet i løpet av skolegangen og ordinær undervisning. Barneombudet er bekymret for at denne elevgruppen får et for dårlig utgangspunkt for å mestre videre skolegang, og at det bidrar til både dårligere skoleresultater og frafall fra videregående opplæring.

Det er bekymringsfullt at det også i majoritetsbefolkningen er en stor andel elever som ikke fullfører videregående utdanning. Årsaken er blant annet store avstander mellom hjem og skole, sosioøkonomiske forhold hos foreldre, manglende trivsel og mangel på tilrettelegging^[63].

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør sikre at elever får tidlig hjelp slik at vansker og behov avdekkes i tide.**
- **Parten bør sørge for en bedre samhandling i tjenestene for skolebarn med funksjonsnedsettelser.**
- **Parten bør bedre språkopplæring blant minoritetsspråklige elever for å sikre at de har tilstrekkelige språkkunnskaper til å mestre det faglige nivået som kreves i videregående opplæring.**
- **Parten bør iverksette effektive tiltak for å forebygge frafall i skolen.**

Barn som forsvinner fra skolen (4. statsrap. pkt 384 – 386)

Norske myndigheter har i lengre tid vært bekymret for at barn uteblir fra oppmøte på obligatorisk skole etter sommerferien slutt^[64]. Majoriteten av barna befinner seg i foreldrenes opprinnelsesland. Barneombudets ekspertgruppe av jenter med etnisk minoritetsbakgrunn har gitt Ombudet innspill om at skolene i liten grad har samtaler med elever før avreise. En slik samtale kan være et viktig ledd i å avdekke elementer av tvang ved reisen. Det er utarbeidet en veileder for bruk når elever skal på skole i foreldrenes opprinnelsesland, men denne oppfordrer ikke til å samtale med barnet^[65]. Veilederen sier heller ikke noe om hvordan skolene skal forholde seg dersom man oppdager at utenlandsoppholdet ikke er frivillig og kan innebære et overgrep mot barnet.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør intensivere arbeidet med å etablere en mer omfattende veileder for bruk i skolen ved utenlandsopphold.

2) Psykososialt og fysisk opplæringsmiljø – opplæringsloven kapittel 9A (4. statsrap. pkt 394 – 403)

Opplæringsloven kapittel 9a gir barn rett til både et godt fysisk og psykososialt skolemiljø. Barneombudet er bekymret for at barnas rettigheter ikke blir fulgt opp i praksis.

Psykososialt opplæringsmiljø

Til tross for at opplæringsloven gir barn rett på et godt psykososialt skolemiljø fritt for mobbing, diskriminering og krenkelser, viser undersøkelser blant elever at det er en økning i mobbing på skolene^[66]. Felles nasjonale tilsyn har de siste tre årene vist at skoleeierne i marginal utstrekning er kjent med eller følger regelverket om barns psykososiale skolemiljø^[67]. I så måte har ikke Manifest mot mobbing innfridd, se myndighetenes rapport punkt 339 - 403. Barneombudets mener ansatte i skolen må få bedre opplæring i barns rett til et godt psykososialt miljø, mobbingens skadevirkninger og hvordan mobbesaker skal håndteres.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør iverksette tiltak som sikrer at ansatte i skolen har tilstrekkelig kompetanse om mobbing, hvordan en skal håndtere mobbesaker og regelverket knyttet til dette.**
- **Parten bør sette inn konkrete tiltak mot mobbing, samt evaluere tiltakene.**

Fysisk læringsmiljø

Dagens regelverk beskriver hvordan de fysiske forholdene ved skolene skal være, bl.a. krav til kvaliteten til luft, temperatur, lys, klasseromsstørrelse og toalettforhold^[68]. Hvis skolene ikke har tilstrekkelig god standard, skal skolen ikke bli godkjent. Barneombudet får mange meldinger om skoler som har for dårlig fysisk læringsmiljø og som ikke er godkjente. Barn og unge klager over dårlig luftkvalitet og høye/lave temperaturer i klasserommene.

Barneombudet foretok i 2007 en undersøkelse blant landets kommuner for å kartlegge i hvilken grad skoler var godkjent og tilfredsstilte kravene i regelverket. Svarene var nedslående^[69]. Myndighetene foretok i 2008 en tilsvarende kartlegging som viste at 50 % av skolene som det ble rapportert om ikke var godkjente etter regelverket^[70]. Selv om det er kommunene som er skoleeiere, har staten et overordnet ansvar for å sikre at kommunene følger loven.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør sørge for at skoler har forsvarlig standard og er godkjente etter regelverket.

3) Statens oppfølging av kommuner som bryter opplæringsloven.

Til tross for at opplæringsloven tilsynelatende gir barn et godt rettslig rammeverk, brytes opplæringslovens regler stadig i praksis. Det gjelder både oppfølging av elevenes fysiske og psykososiale arbeidsmiljø og elevenes rett på tilpasset opplæring og spesialundervisning^[71]. Det er Barneombudets oppfatning at brudd på opplæringsloven, i det omfang som er avdekket gjennom blant annet statlige tilsyn, kun er mulig fordi kommunen løper liten eller ingen risiko når de bryter opplæringslovens regler. Loven legger ikke opp til reaksjoner som det er presserende for kommunene å unngå.

Slik Barneombudet ser det, strekker ikke dagens kontrollsystemer til for å sikre elevene de rettigheter de har etter opplæringsloven. Det er staten ved fylkesmennenes ansvar å påse at kommunen følger opplæringsloven og sikrer barns rettigheter. Barneombudet har fått en rekke tilbakemeldinger fra enkeltpersoner som har fått medhold i klage fra fylkesmannen, uten at kommunen følger opp påpekte brudd. Staten bør innføre sterkere virkemidler som sikrer at kommunene følger loven og som gir konkrete konsekvenser ovenfor skoleeiere og skoleledere som ikke iverksetter tiltak ved eventuelle brudd på regelverket.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- **Parten bør iverksette tiltak som sikrer at skoleeier følger opplæringsloven.**
- **Parten bør vurdere tiltak som innbærer at det får konsekvenser for skoleeier dersom de bryter opplæringslovens bestemmelser.**

b) Målsettinger for utdannelsen (art. 29) (4. statsrap. pkt 412 – 417)

Urbefolkning

Barneombudets rapport og annen forskning viser at elever i den norske skole fremdeles mangler kunnskap om den samiske befolkningen^[72]. Undervisningen vedlikeholder et bilde av samer som en ensartet gruppe, og bidrar ikke til å bryte ned stereotypier og fordommer. Det er en viktig del av en trygg identitetsskaping at opplæringen i skolen er egnet til å utvikle respekt for andres, men også for egen kultur. Etter at Kunnskapsløftet ble innført i Norge, er det utarbeidet nytt materiell i samfunnskunnskap. Det er mulig at dette vil avhjelpe situasjonen. Opplæringen er

imidtertid avhengig av lærernes kunnskaper og vilje til å forstå. Det er derfor viktig at kunnskap om samisk kultur kommer inn i allmennutdanningen til læreryrket, og ikke forblir et område for spesielt interesserte.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør gjøre mer for å sikre at majoritetselever får en opplæring om samene som gjenspeiler samiske barns liv og bidrar til å skape respekt for egen kultur.

c) Fritid, rekreasjon og kulturelle aktiviteter (artikkel 31) (4. statsrap. pkt 418 – 445)

Barn og unge har i henhold til artikkel 31 "rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv." Barneombudet har et inntrykk av at kunst- og kulturinstitusjonene prioriterer voksentilbudet foran kunst for barn og unge. Likeledes har Barneombudet et inntrykk av at kunst for barn og unge har lavere status, er mindre synlig i kulturbildet og at det i svært mange tilfeller støtter seg på klassikere og gir lite rom og mulighet for nyskapning. Barneombudet etterlyser derfor en kartlegging av hvordan kunst- og kulturinstitusjonene utøver den forpliktelsen de har overfor barn og unge i forhold til barnekonvensjonens artikkel 31 og om barn og unge får et godt og fullverdig profesjonelt tilbud innenfor ulike kunstuttrykk på linje med voksne

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør kartlegge og analysere tilbud og kvalitet på kunst og kulturfeltet for barn og unge, både der barn er tilskuere og der de er aktive deltagere.

7) SPESIELLE BESKYTTELSESTILTAK

a) Flyktningebarn (art. 22) (Avsl. merk. pkt 42, 2005 og 4. statsrap. pkt 448 – 487)

Vergeordning for enslige mindreårige asylsøkere

Verge har en viktig funksjon når det gjelder å sikre at enslige mindreårige asylsøkere får sine behov og rettigheter ivaretatt. Innspill til Ombudet tyder på at dagens ordning ikke i tilstrekkelig grad ivaretar barnas behov. Barneombudet etterlyser implementering av en nasjonal vergemodell som vil kunne bidra til å skape et mer likeverdig tilbud til enslige mindreårige asylsøkere. Se også punkt 1 a) 1) angående lovgivning og punkt 2) a) 2) for enslige mindreårige for øvrig.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør implementere en nasjonal vergemodell som kan gi et mer likeverdig tilbud til enslige mindreårige asylsøkere over hele landet.

Barn i mottak

Barn som lever på mottak er i en spesielt sårbar situasjon. Mottak er i liten grad tilrettelagt for at barn skal bo der, særlig ikke over lengre tid. Usikkerhet, frykt, trangboddhet og frustrerte foreldre preger barnas liv^[73]. Barna kan i tillegg ha sterke følelsesmessige reaksjoner på traumatiske hendelser fra tidligere. Mye tyder på at flyktningebarn, både de som kommer med foreldre og enslige mindreårige asylsøkere, lever med høy hyppighet av psykiske problemer^[74].

Barna har rett på skolegang, helsehjelp og hjelp fra barnevernet. Innspill til Barneombudet tyder imidlertid på at tilbudet barna får er varierende og til dels mangelfullt. En rapport fra myndighetene trekker frem klare utfordringer knyttet til koordinering av helsetjenester til asylsøkere^[75]. Helsepersonell føler usik-

kerhet i forhold til denne gruppen pasienter og det er vanskelig å få hjelp av det psykiske helsevernet.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør sikre at flyktningebarn får nødvendig hjelp fra barnevern, skole og helsetjeneste.

Barn i skjul

Det er allment kjent at det i dag lever en del barn og barnefamilier i Norge uten oppholdstillatelse og i skjul. De kan ha fått avslag på søknad om oppholdstillatelse eller ikke meldt fra om at de befinner seg i landet. Barna har rett på blant annet helsetjenester. Barneombudet er imidlertid bekymret for at man ikke vet hvor mange det er, hvilket hjelpetilbud de faktisk får og hvordan det går med disse barna og ber myndighetene gjøre mer for å skaffe en slik oversikt. Det er beklagelig at norske myndigheters rapport ikke berører denne problematikken.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør sikre bedre oversikt over situasjonen for barn som lever i skjul i landet og sikre at deres grunnleggende rettigheter som rett til helse og skolegang blir ivaretatt.

Barns tilknytning til riket

Norske myndigheter nevner i sin rapport punkt 128 at barns tilknytning til riket skal tillegges særlig vekt ved vurderingen av om det skal gis oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Barneombudet er glad for at myndighetene legger vekt på barns tilknytning til riket. Barneombudet har imidlertid fått henvendelser fra helsepersonell, ansatte i mottak og andre som møter flyktninger i hverdagen som opplever at tilknytningskravet praktiseres strengt, og som beskriver at barn som har tilbrakt mer enn fire år av sin barndom i Norge returneres til foreldrenes hjemland til tross for god dokumentasjon på tilknytning til Norge. Det er meget bekymringsfullt.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må legge stor vekt på behovene til barn som har vært lenge i landet ved vurdering av om oppholdstillatelse skal gis.

b) Barn i konflikt med loven (Avsl. merk. pkt 53- 54, 2000 og 4. statsrap. pkt 488 – 501)

1) Forebygging og oppfølging av unge lovbrystere (art. 40)

Barnekomiteen uttrykte i 2000 bekymring overfor Norge for manglende fokus på forebygging og rehabiliterende tiltak overfor unge lovbrystere. Barneombudet opplever at til tross for noe økt fokus på denne gruppen barn de siste årene, er det fortsatt store mangler i oppfølgingen av barn som begår gjentatte eller alvorlige lovbrudd. En nylig utgitt utredning viser at barnevern kommer inn for sent^[76]. Dette bekreftes i samtaler Barneombudet har hatt med en rekke barn, både i fengsel og barn som har vært i kontakt med politiet samt fagpersoner som jobber på feltet. Det må gis incentiver slik at relevante tjenester kommer inn tidlig.

Oppfølging av barn som begår alvorlige lovbrudd krever tett samarbeid mellom ulike etater. Det har vært gjort forsøk med oppfølgingsteam rundt barn som er på kant med loven med gode resultater, se myndighetenes rapport punkt 488^[77]. Denne typen tiltak bør gjøres landsomfattende. Fokus bør være på tiltak som har elementer av restorativ justice og som involverer nettverket rundt ungdommen.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må sikre at relevante tjenester blir forpliktet til å følge opp ungdom i konflikt med loven med adekvate tilbud.

2) Barn som blir utsatt for frihetsberøvelse (art. 37)

Man kan bli utsatt for tre typer frihetsberøvelse som ledd i straffesakskjeden i Norge; politiarrest, varetekstfengsling og fengsling etter dom^[78].

Politiarrest

Barneombudet er meget kritisk til bruk av politiarrest overfor barn. Ombudet har snakket med barn som forteller om opphold i politiarresten i flere døgn. Flere av barna beskriver oppholdet der som meget belastende, med ingen eller svært mangelfull oppfølging fra hjelpeapparatet. Det er også kritikkverdig at det ikke finnes en sentral statistikk på hvor mange barn som kommer i politiarresten og hvor lenge de sitter.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

• Parten bør sikre at arrest som en hovedregel ikke benyttes for barn. I unntakstilfeller skal arrest bare kunne benyttes i maksimalt 12 timer.

• Parten må sikre ivaretagelse av barn mens barnet er i politiarrest i tråd med barnekonvensjonens prinsipper.

• Parten bør utarbeide sentral statistikk på hvor mange barn som kommer i politiarresten og hvor lenge de befinner seg der.

Fengsel og varetekstfengsling

Barneombudet er sterkt kritisk til at barn fengsles i Norge. Justisdepartementet har opplyst at det i 2008 til sammen var 51 barn som var i fengsel på grunn av varetekt, mens 24 barn sonet en dom i fengsel. Barneombudet er bekymret for at det den siste tiden synes å være en tendens til en økning i antall barn i fengsel.

Forholdene for barn i fengsel i dag er etter Ombudets syn uakseptable og i strid med barnekonvensjonen, jf artikkel 6, 37 og 40. Behandlingen av barna er ikke i tråd med grunnleggende psykologisk kunnskap om hvilken oppfølging barn trenger. Barn er i ordinære fengsler sammen med voksne, og i stor grad på like vilkår som voksne - i strid med barnekonvensjonen artikkel 37. Det er ytterst bekymringsfullt at barn er i fengsel sammen med sterkt kriminelt belastede voksne, blant annet i høyrisikofengsler. Det er videre særdeles bekymringsfullt at barn forteller at de har sittet isolert opptil 23 timer på cella over lengre tid.

De fysiske rammene i fengslene er overhodet ikke tilrettelagt for barn, og oppfølgingen de får er ofte svært mangelfull. Med unntak av noen fengsler hvor det er ansatt personer med barnefaglig kompetanse, har ikke personalet nødvendigvis noen spesiell opplæring i å jobbe med ungdommer. Barn som kommer i fengsel er en særdeles sårbar gruppe som trenger oppfølging fra ulike tjenester som barnevern, helsetjeneste, skole mv. Innspill til Barneombudet, både fra kriminalomsorgen og fra barn Ombudet har snakket med i fengsel, beskriver at det er store mangler i oppfølgingen fra disse tjenestene. Det oppleves som at hjelpeapparatet abdiserer når barn kommer i fengsel. Det skorter på oppfølging både når barnet er i fengsel og ved løslatelse.

Myndighetene jobber for tiden med å forbedre tilbudet til barn som begår kriminalitet. Barneombudet er bekymret for at det generelt synes vanskelig å få til en god og koordinert oppfølging av det enkelte barn og at det ikke tas nødvendige akutte grep for å bedre situasjonen for barn i fengsel. Med et såpass lavt antall barn, bør det være mulig å umiddelbart sikre barn en tilpasset oppfølging. Barneombudet understreker at fokus må være på alternativer til fengsel, i tråd med Barnekomiteens anbefalinger i Generell Kommentar nr. 10.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

- Parten må aktivt utvikle og bruke alternativer til fengsel for barn. Målet må være at barn ikke settes i fengsel.
- Parten må sikre at alle relevante tjenester er forpliktet til å følge opp barn i fengsel.
- Parten må sikre at barn ikke soner sammen med voksne med mindre det er vurdert som den beste løsningen for det enkelte barn. Alle barn må sikres en individuell oppfølging.
- Parten må innføre et forbud mot bruk av isolasjon av barn.

c) Barn utsatt for utnytting, inkludert fysisk og psykisk rehabilitering og sosial reintegrering

1) Rusmisbruk (art. 33) (Avsl. merk. pkt 43 – 44, 2005 og 4. statsrap. pkt 504 - 512)

Barn og doping

Vi har i dag for lite kunnskap om barns bruk av anabole androgene steroider (doping). Erfaringene til de som jobber i felten kan tyde på at omfanget er økende, men tallene er usikre. Barneombudet mener myndighetene bør prioritere arbeidet mot doping utenfor organisert idrett. Både forebyggende og rehabiliterende tiltak må iverksettes.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør skaffe til veie mer kunnskap om barns misbruk av dopingpreparater og sammenheng mellom anabole androgene steroider og aggresjon.

2) Seksuell utnytting og seksuelt misbruk (art. 34) (Avsl. merk. pkt 45 – 46, 2005 og 4. statsrap. pkt 514 – 535)

Tjenesteapparatet

Undersøkelsen som myndighetene henviser til i punkt 514 gir grunn til bekymring når det gjelder omfang av seksuelle overgrep og krenkelser blant barn i Norge^[79]. Det er særdeles viktig at hjelpeapparatet og rettsvesenet evner å møte barn som kan ha vært utsatt for overgrep på en faglig god måte. Barneombudets ekspertgruppe med jenter som har vært utsatt for incest, beskriver et negativt møte med hjelpeapparatet. Ombudet har også grunn for å tro, på bakgrunn av en rekke enkelthenvendelser til Ombudets kontor, at det er manglende kompetanse i hjelpeapparatet om hvordan en skal møte de

minste barna. For eksempel er det en bekymring knyttet til sykehusenes rutiner når de får inn et lite barn hvor det er mistanke om seksuelle overgrep.

Ansatte i barnevern, skole og barnehage trenger mer kunnskap om seksuelle overgrep^[80]. Dette gjelder også ansatte i helsesektoren, inkludert tanhelsetjenesten. De trenger å vite mer om symptomer på overgrep og hva utsatte barn trenger av støtte og oppfølging fra nettopp deres tjenester. Denne kunnskapen må inn i de ulike profesjonsutdanningene.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må øke tjenesteapparatets kunnskap om seksuelle overgrep. Rutiner for å oppdage seksuelle overgrep mot barn må bedres.

Skole

Barneombudets ekspertgruppe beskriver at de sliter med både søvn- og konsentrasjonsproblemer. Dette får konsekvenser for skolegangen, og mange opplever en manglende forståelse for dette i skolen. Seksuelle overgrep og grensesetting kan med fordel tematiseres i skolen mye tidligere, kanskje allerede i barnehagene. Det vil gjøre det lettere for barna å gjenkjenne krenkelser.

I tillegg vet vi at en stor andel av seksuelle overgrep og krenkelser begås av jevnaldrende i ungdomstiden^[81]. Barneombudet er bekymret for dagens seksualundervisning som i svært liten grad tematiserer grensesetting og overgrep. I tillegg kommer seksualundervisningen svært sent, ofte ikke før mot slutten av grunnskolen. Ungdom gir tilbakemeldinger på at seksualundervisningen i dagens skole generelt sett ikke er tilfredsstillende^[82].

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må sikre at barn får kunnskap om overgrep og grensesetting så tidlig som mulig.

Dommeravhør

Barnehusene er et tilbud til barn som skal møte rettsvesenet ved mistanke om seksuelle overgrep. Tanken bak barnehusene er at barn som utsettes for vold og seksuelle overgrep, skal sikres et godt og helhetlig hjelpe- og behandlingstilbud samlokalisert på ett sted. Etter at en sak er anmeldt, er det en lovfestet frist på 14 dager til å gjennomføre dommeravhør. En årsrapport fra ett av barnehusene i Norge viser at i tre av fire saker tar det mer enn to uker fra anmeldelse til

avhør. I gjennomsnitt går det 73 dager fra anmeldelse til dommeravhør^[83]. Det er meget bekymringsfullt.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må sikre at fristen for dommeravhør overholdes.

d) Bortføring, salg og handel med barn (art. 35)

(Avsl. merk. pkt 48, 2005 og 4. statsrap. pkt 537 – 546)

Barneombudet er bekymret for barn som utsettes for menneskehandel. Den store økningen av enslige mindreårige asylsøkere til Norge gjør at vi har mange potensielle ofre for menneskehandel i landet. Det er satt i gang tiltak for å identifisere mulige ofre, men kartleggingen og identifiseringen lider under den store ankomsten av flyktningebarn til Norge. Menneskehandelsteamet ved Hvalstad mottak peker på flere utfordringer; tilbud av egnede plasser i barnevern og mottak, og manglende rutiner for kommunikasjon og informasjonsflyt mellom utlendingsmyndighetene og andre deler av hjelpeapparatet^[84]. Se også innspill til tilleggssprotokoll.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må bedre muligheten for å fange opp og iverksette adekvate tiltak for barn som er ofre for menneskehandel.

e) Barn som tilhører minoritetsgrupper eller urbefolkning (art. 30)

1) Samiske barn (4. statsrap. pkt 548 – 566)

Samiske barn i Norge tilhører en urbefolkning og har derfor spesielle rettigheter både i internasjonalt og nasjonalt lovverk. Barneombudet ser, gjennom Omudets rapport "Retten til medvirkning for samiske barn og unge", samarbeid med Sametinget, innspill fra samiske barn og forskning, at Norge har utfordringer på noen områder for å ivareta samiske barns rettigheter.

Språkopplæring

Barneombudet er svært bekymret for språkopplæring for samiske barn. Problemene viser seg både i form av manglende samiske læremidler, manglende lærekrefter, og generelt manglende tilrettelegging fra skolens side for samisk språkopplæring^[85]. Etter Ombudets syn er situasjonen uholdbar i forhold til samiske barns rettigheter etter barnekonvensjonen artikkel 2, 29 og 30.

Det er viktig at de statlige bevilgningene til kommunene som har samiske innbyggere er tilstrekkelige til at samiske barn kan få et godt opplæringstilbud. Barneombudet

frykter at dårlig kommuneøkonomi i mange tilfeller blir et påskudd for å ikke arbeide for gode tilbud om samiskundervisning. Staten har ansvar for å overvåke at barns rettigheter blir fulgt opp av kommunene. Barneombudet mener der er viktig at det kommunale ansvar for barns opplæring i og på samisk følges nøye opp fra statlig hold.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må gjøre sitt ytterste for å bedre opplæringssituasjonen for samiske barn slik at man sikrer språk og kulturell tilhørighet.

Psykisk helsevern

De fleste samer i Norge bor i områder der samer er i mindretall. Undersøkelser viser at det er i områder der samer er omgitt av en norsk befolkning, at ungdom sliter mest med psykiske helseplager. Psykiske problemer og selvmord er tabubelagt blant samer^[86]. Etter Barneombudets syn er det viktig for å ivareta barns sikkerhet og psykiske helse at det etableres faste tjenester og undervisningsopplegg som retter seg mot den samiske befolkningen. Dette arbeidet må også være rettet mot voksenbefolkningen for å skape holdningsendring som kan bedre barns psykiske helse og gi bedre mulighet for hjelp. Barneombudet er opptatt av å øke fagkompetanse i samisk språk og kultur i alle kommuner med samisk bosetting, slik at samiske barn sikres et forsvarlig og kultursensitivt hjelpetilbud.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør arbeide for å få samisk kulturforståelse inn i helsevesenet slik at samiske barn sikres et forsvarlig hjelpetilbud.

Barnevern for samiske barn

Rapporten "Kunnskapsstatus og kunnskapsbehov for barnevernet i samiske områder av Norge"^[87] viser at det er stor mangel på kunnskap om samiske barn i barnevernet, og at den kunnskapen som finnes i hovedsak omhandler forhold i Finnmark. Studien gir konkrete anbefalinger til tiltak som kan bedre kunnskapssituasjonen i barnevernet. Av disse vil Barneombudet spesielt fremheve et styrket fokus på samisk kultur i grunnutdanningen for barnevernspedagoger. Ombudet mener dette er viktig sett i lys av de fleste samer i Norge bor utenfor områder der samer er i flertall, og det er behov for kompetanse om samisk kultur i resten av landet.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør arbeide for at kunnskap om samisk kultur blir en del av grunnutdanningen for barnevernspedagoger

Parten bør vurdere å utføre en kartlegging av barnevernssaker der barn med rom-bakgrunn er involvert.

2) Rom-barn (4. statsrap. pkt 567 – 569)

I Norge har vi et uklart antall rom-barn i skolepliktig alder. Estimater varierer mellom 50 og 150 barn. Ombudet mener at det reiser seg noen særskilte utfordringer knyttet til rom-barn i Norge.

Skolegang

Barnekomiteen uttrykte i 2000 bekymring for at mange barn av rom ikke fullfører obligatorisk skolegang. Barneombudet er fortsatt bekymret for at rom-barn har et meget stort skolefravær. Fraværet går ikke bare ut over barns skolegang og evne til å delta i samfunnet på lik linje med andre barn, det vanskeliggjør også muligheter for skolen til å fange opp brudd på barns rettigheter på andre felt. Slik Ombudet forstår det, er det fremdeles usikkerhet blant skolene om hvilke rutiner som skal følges og hva som skal regnes som ugyldig fravær blant rom-elever. Usikkerheten knytter seg til hvilke rettigheter rom-barn har i følge internasjonale konvensjoner i forhold til reising og fravær som del av en kulturell praksis. Her påhviler det staten et ansvar i forhold til å klargjøre hvilke rutiner som skal følges i forhold til opplæringsloven og annet lovverk, slik at skolene operer med lik praksis både med hensyn til fravær, melding til barnevern og anmeldelse til politi.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må sørge for bedre rutiner for oppfølging av rom-barn med stort skolefravær. Det bør også gis stabile midler til skoler som har rom-elever.

Barnevern

Flere barnevernkontor melder at saker der rom-barn er involvert er vanskelige av ulike grunner. For det første flykter mange rom-barn tilbake til familien etter å ha blitt plassert under omsorg. For det andre er man usikker på i hvor stor grad kulturell tilhørighet skal vektlegges i en vurdering av plassering av barn under omsorg. En undersøkelse gjennomført i Sverige^[88], konkluderer med at barnevernets ansatte er mer forsiktige med å gripe inn overfor rom-barn enn andre barn. Det var også mangel på kunnskap om det å arbeide med rom-befolkningen.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Bolig

Boligsituasjonen for rom-befolkningen er ikke stabil. Som en følge av dette blir mange av barna flyttet fra skole til skole og opplever å måtte begynne på nytt flere ganger i løpet av skolegangen. En stabil boligsituasjon blir påpekt av mange instanser som svært viktig for å holde barn på skolen, og det bør derfor settes inn ekstra tiltak for å sikre at rom - befolkningen har boliger.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten bør sette inn ekstra tiltak for å sikre rom-befolkningen en stabil boligsituasjon.

Tilleggsprotokoll om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi

Barneombudet har mottatt bekymringer fra flere organisasjoner^[89] angående enslige mindreårige som ser ut til å være rekruttert til rusomsetning i Norge. Personer i rusomsorgen som møter disse barna i sitt arbeid beskriver at barna er svært vanskelige å komme i kontakt med, blant annet fordi de synes å hindres i å ha kontakt av voksenpersoner i miljøet. Innspill til Barneombudet indikerer at en stor andel av disse barna er ofre for menneskehandel.

Det er i dag ikke utarbeidet gode rutiner for å fange opp disse barna, og de blir kasteballer mellom utlendingsmyndighetene, politi og barnevernet. Etter det Ombudet har fått opplyst fra flere organisasjoner, er en del av barna registrert som enslige mindreårige asylsøkere, men forsvinner fra mottakene. Noen av barna er her uten lovlig opphold og er ikke inne i noe registreringssystem. Barneombudet er svært bekymret for situasjonen til disse barna.

Barneombudet ber komiteen gi parten følgende anbefaling:

Parten må opparbeide seg mer kompetanse på å fange opp, og sørge for å gi et adekvat tilbud til barn som befinner seg i landet uten omsorgspersoner og som blir rekruttert til illegal virksomhet.

Barneombudet viser for øvrig til anbefalingene under punktet om menneskehandel i supplerende rapport til barnekonvensjonen, se punkt 7 d).

LITTERATURLISTE

- [1] Barneombudets høringsuttalelse til Barnelovutvalget 1. september 2009, http://www.barneombudet.no/temasider/familie_samvar/barn_og_sa/arkiv/ny_barnelov/
NOU 2009:1: Kapittel 14 Individ og integritet. Personvern i det digitale samfunn.
- [2] Lov om pasientrettigheter av 2. juli 1999 nr. 63 § 4-4.
- [3] Lidén H., Rusten H., Aarset M.F. (2008) *Å høre barn i utlendingssaker*, Rapport nr 2008:2, Oslo, Institutt for samfunnsforskning
- [4] Barne- og likestillingsdepartementet og Helsetilsynet: Utsatte barn og unge- behov for bedre samarbeid. Rapport 5/2009, http://www.helsetilsynet.no/upload/Publikasjoner/rapporter2009/helsetilsynetrapport5_2009.pdf
- [5] Helsetilsynet: Ikkje likeverdige habiliteringstenester til barn, Rapport 4/2007, http://www.helsetilsynet.no/templates/Document_8805.aspx
Riksrevisjonen: Undersøkelse av tilbudet til barn og unge med psykiske problemer, Dokument 3:7 (2006-2007), http://www.riksrevisjonen.no/Aktuelt/Nyhetsarkiv/Nyhet_Tilbudet_til_barn_og_unge_med_psykiske_problemer.htm
- [6] Mossige, S. og Stefansen, K. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Rapport 20/07, Oslo, NOVA
- [7] NOAS og Redd Barna (2006) *"Mamma vet hvor gammel jeg er" En kartlegging av aldersvurderingen av enslige mindreårige asylsøkere*. Et samarbeidsprosjekt mellom Redd Barna og Norsk Organisasjon for asylsøkere (NOAS), http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=9907
- [8] Foreningen for Fangers Pårørende. <http://www.ffp.no/>
- [9] Helsetilsynet: Ikkje likeverdige habiliteringstenester til barn. Rapport 4/2007
- [10] Barne- og likestillingsdepartementet og Helsetilsynet: Utsatte barn og unge- behov for bedre samarbeid. Rapport 5/2009,
- [11] Sandbæk, M. og Einarsson, J. H. (2008). *Barn og unge rapporterer til FN om rettighetene sine, vedlegg til Norges fjerde rapport om barnekonvensjonen*. Rapport Nr 2/08, Oslo, NOVA
- [12] Barne- og likestillingsdepartementet (2009). Pressemelding. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/pressesenter/pressemeldinger/2009/overforing-av-omsorgsansvaret-fra-udi-ti.html?id=570369>
- [13] Oppedal, B. m. fl. (2008) *Psykososial tilpasning og psykiske problemer blant barn i innvandrerfamilier*. Folkehelseinstituttet 2008:14
- [14] Organisasjonen mot offentlig diskriminering (2006) *Pionerer i Norge: Ung, svart og norsk*, Oslo, OMOD-rapport
- Likestillings- og diskrimineringsombudet (2008): "Kartlegging av diskriminering i statlig sektor– første trinn?", Oslo, http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Diskriminering/Rapport_diskriminering_i_statlig_sektor_feb_2008.pdf
- [15] Barneombudet (2008): "Retten til medvirkning for samiske barn og unge" http://www.barneombudet.no/publikasjoner/retten_til/
- [16] Kale, E. (2006): *Vi tar det vi har. Om bruk av tolk i helsevesenet i Oslo. En spørreundersøkelse*. NAKMIs skriftserie om minoriteter og helse 2/2006. Oslo, NAKMI.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: Fastleger og tolketjenester, IMDI- rapport 6- 2007
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: Bruk av tolk i barnevernet, IMDI-rapport 5- 2008
- [17] Barne- og likestillingsdepartementet (2009): Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009-2012), http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rapporter_planer/planer/2009/handlingsplan-for-a-fremme-likestilling-.html?id=555077
- [18] Bredal, A. (2007): *Tvangsekteskapsaker i hjelpeapparatet. Omfang og utfordringer*. Senter for Kvinne og kjønnsforskning, Universitetet i Oslo, http://www.sfk.uio.no/til_nedlasting/Rapport_Anja%20Bredal.pdf
- Neuymayer, S. M., Melinda A. M. og Sveaass, N. (2008): *Forebygging av vold i oppdragelsen*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), http://www.nkvts.no/biblioteket/Sider/Info_VoidOppdragelseMinoritetsforeldre.aspx
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: Ungdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg-en kunnskapsstatus. IMDI rapport 10-2008.
- [19] Skjørten, K., Undersøkelse sitert på NRK: <http://www.nrk.no/nyheter/1.6655558> [20.07.2009]
- Strandbu, A. (2007): *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. Tromsø, Universitetet i Tromsø
- Strandbu, A. og Vis, S. A. (2008): *Barns deltakelse i barnevernssaker*. Nord- Norge: Barnevernets Utviklingssenter
- [20] Skjørten, K., Undersøkelse sitert på NRK: <http://www.nrk.no/nyheter/1.6655558> [20.07.2009]
- [21] Strandbu, A. (2007): *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. Tromsø: Universitetet i Tromsø
- Strandbu, A. og Vis, S. A. (2008): *Barns deltakelse i barnevernssaker*. Nord- Norge: Barnevernets Utviklingssenter
- [22] Barne- og Likestillingsdepartementet (2009): Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn i barnevernet, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/pressesenter/pressemeldinger/2009/barnvernet-skal-bli-enda-flinkere-til-a--2.html?id=566697>

- [23] Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2007): "Hvor finner jeg det? Eksempler på informasjon til barn og unge", http://www.bufetat.no/filestore/Bufetatno-dokument/Ungdom/Bufdir_brosjyre_2007_lav.pdf
- [24] Foreningen for Fangers Pårørende. <http://www.ffp.no/>
- [25] Foreningen for Fangers Pårørende (2007): *Helse og livskvalitet for fangers pårørende*, <http://www.ffp.no/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=22&mode=thread&order=0&thold=0>
- [26] Fylkesmannen. <http://www.fylkesmannen.no>
- [27] Riksrevisjonen: Riksrevisjonens virksomhetsanalyse av det statlige barnevernet (Bufetat), Dokument nr. 3:6 (2007–2008), http://www.riksrevisjonen.no/NR/rdonlyres/D85ECB8C-FCED-4AEB-8AA5-F0340B7B1963/0/Dok_3_6_2007_2008.pdf
- [28] Tilsynsrapporter fra fylkesmannen: <http://www.fylkesmannen.no>
- [29] Statistisk sentralbyrå (2009): <http://www.ssb.no/barneverng/>
- [30] <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article419404.ece>
- [31] Stang, E. G. (2007): *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo, Universitetsforlaget
- [32] Stang, E. G. (2007): *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget
- [33] Tilsynsrapporter fra fylkesmennene, bl.a. <http://www.fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=19649&amid=2511441>
- [34] Mossige, S. og Stefansen, K. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Rapport 20/07, Oslo, NOVA
- [35] Kodal-saken, se fylkesmannens tilsynsrapport: <http://www.fylkesmannen.no/hoved.aspx?m=3492&amid=2565834>
Nittedal-kommune, se granskningsrapport: http://www.nittedal.kommune.no/upload/A_Sladdet%20granskningsrapport.pdf?epslanguage=en
- [36] Øverlien, C og Sogn, H. (2008): *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Oslo, NKVTS Rapport 3/2007, http://www.nkvts.no/biblioteket/Sider/Info_KunnskapMotHandle.aspx
- [37] Øverlien, C., Jacobsen, M., Evang A. (2009) *Barns erfaringer fra livet på krisesenter. En landsomfattende studie om flukten, oppholdet og forestillinger om fremtiden*. Oslo, NKVTS Rapport 2/2009, http://www.nkvts.no/biblioteket/Sider/Info_Barnserfaringerfralivetpakrisesenter.aspx
- [38] Øverlien, C., Jacobsen, M., Evang A., 2009 *Barns erfaringer fra livet på krisesenter. En landsomfattende studie om flukten, oppholdet og forestillinger om fremtiden*. Oslo, NKVTS Rapport 2/2009
- [39] US Department of Health and Human Services: *Child Maltreatment: Fact Sheet* <http://www.cdc.gov/ncipc/factsheets/cmfacts.htm>
- [40] Falck, S. og Vorland, N. (2009) *Problemer har ikke kontortid. Akuttberedskapen i barnevernet*. Rapport 5/2009, Oslo, Nova. <http://www.nova.no/?id=19914>
- [41] Allertsen, L. M og Kalve, T. (2006) *Innvandrerbarn i barnevernet 2004*, Oslo, SSB rapport 2006/19
Bredal Anja og Lill Salole Skjerven. 2007. *Tvangsekteskapssaker i hjelpeapparatet : Omfang og utfordringer*. Oslo: Universitetet i Oslo
- Mossige, S. og Stefansen, K. (2007) *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Rapport 20/07, Oslo, NOVA
- Schou, L., Dyb, G. og Graff-Iversen, S. (2007) *Voldsutsatt ungdom i Norge*. Folkehelseinstituttet og Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 2007:8.
- [42] Brev fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet til Barneombudet 17.04.2009.
- [43] Helsetilsynet: Ikkje likeverdige habiliteringstenester til barn, Rapport 4/2007, http://www.helsetilsynet.no/templates/Document_8805.aspx
- [44] Sosial- og helsedirektoratet (2007): *Utviklingstrekk i helse- og sosialsektoren*, IS-1443,
Barne- og likestillingsdepartementet og Helsetilsynet: *Utsatte barn og unge- behov for bedre samarbeid*. Rapport 5/2009, http://www.helsetilsynet.no/upload/Publikasjoner/rapporter2009/helsetilsynetrapport5_2009.pdf,
Andersson, H. W. og Steihaug, S. (2008) *Tilgjengelighet av tjenester for barn og unge med psykiske problemer: Evaluering av Opptappingsplanen for psykisk helse*, Sintef rapport A 4727. <http://www.sintef.no/upload/Helse/Psykisk%20helse/Pdf-filer/Rapport%20%20A4727%20Sluttrapport%20Opptappingsplanen%20-%20tilgjengelighet.pdf>
- [45] Helsedirektoratet: *Ventetider og pasientrettigheter 2. tertial, 10/2008*, http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/rapporter/ventetider_og_pasientrettigheter_2_tertial_2008_272074
- [46] Riksrevisjonen: *Undersøkelse av tilbudet til barn og unge med psykiske problemer*, Dokument 3:7 (2006-2007), http://www.riksrevisjonen.no/Aktuelt/Nyhetsarkiv/Nyhet_Tilbudet_til_barn_og_unge_med_psykiske_problemer.htm,
Helsetilsynet: *Tjenestetilbudet til personer med psykiske lidelser*, Rapport 8/2007, http://www.helsetilsynet.no/templates/ArticleWithLinks_9081.aspx
- [47] Lidén, H. og Bentzen, T. 2008 *Kjønnslemlestelse i Norge* Institutt for samfunnsforskning 2008:8.
Se også artikkel i [Aftenposten](http://www.aftenposten.no) 08.06.09.
- [48] St.meld. nr. 20 (2006-2007), Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller
- [49] St.meld. nr. 20 (2006-2007). Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller

- [50] Helsetilsynet. 2007. *Tjenestetilbudet til personer med psykiske lidelser* 8/07 fra Helsetilsynet, http://www.helsetilsynet.no/upload/Publikasjoner/rapporter2007/helsetilsynetrapport8_2007.pdf
- [51] Andersson, H. W. (2009) *Pasienter og behandlingstilbud i psykisk helsevern for barn og unge*. SINTEF-rapport 2/09
- [52] Nadim, M. og Nielsen R.A. (2009): Barnefattigdom i Norge. Sammendrag. Fafo-rapport 2009:45
- [53] Ytrehus, S. (2004): *Fattige barn i Norge. Hvem er de og hvor bor de?* Fafo-rapport 445
- [54] Ytrehus, S. (2004): *Fattige barn i Norge. Hvem er de og hvor bor de?*. Fafo-rapport 445, <http://www.fafo.no/pub/rapp/445/445.pdf>
- Redd Barna (2008): *Se meg nå*. Redd Barna - rapport
- [55] Fløtten, T. (2006): Barnefattigdom – hva er det og hva gjør vi med det? I: *Fattigdom blant barn, unge og familier – et kunnskaps- og erfaringshefte* fra Barne- og likestillingsdepartementet, http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bld/bro/2006/0001/ddd/pdfv/271804-fattigdom_web.pdf
- [56] Statlige tilsyn i perioden 2006-2008: www.fylkesmannen.no, NOU 2009:18. Rett til læring. Kunnskapsdepartementet
- St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen*. Kunnskapsdepartementet
- Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (2008): *Rett til spesialundervisning i praksis. En rapport om spesialundervisning i grunnskolen og videregående skole*, FFOs Rettighetssenter, Skriftserie 07/08, http://www.ffe.no/upload/Rettighetssenteret/Dokumenter/spesialundervisning_inkl_forside.pdf
- [57] Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (2008): *Rett til spesialundervisning i praksis. En rapport om spesialundervisning i grunnskolen og videregående skole*, FFOs Rettighetssenter, Skriftserie 07/08
- [58] St.meld. nr. 16 (2006-2007). *Og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring*. Kunnskapsdepartementet
- [59] NOU 2009:18. Rett til læring. Kunnskapsdepartementet
- [60] Organisation for economic cooperation and development (OECD). 2007. Rapport: PISA-undersøkelsen.
- [61] NOU (Norges offentlige utredninger) 2009:18. Rett til læring. Foreløpig utgave. Kunnskapsdepartementet
- [62] St.meld. nr. 31 (2007-2009) *Kvalitet i skolen*. Det kongelige kunnskapsdepartementet
- [63] Johansen, V. og Schanke, T. (2009): *Trivsel og fravær i videregående opplæring*. ØF-rapport nr. 8, 2009. Lillehammer: Østlandsforskning
- [64] Ahmad, S, Døving, C, A Skinstad Van der Kooij, K, Storeng, M. Aarsæther, F., Østberg, S. 2006 *Skolegang i Pakistan, Barn med innvandrerbakgrunn som går på skole i foreldrenes opprinnelsesland*. Avdeling for lærerutdanning Høgskolen i Oslo. [NRK Østlandssendingen 04.05 2007](http://www.nrk.no/ostlandssendingen/04.05.2007)
- [65] Utdanningsdirektoratet (2007): *Veiledning - minoritetsspråklige barn og ungdom på skole i foreldrenes opprinnelsesland* <http://www.udir.no/Brosjyrer/Veileder-om-minoritetsspraklige-barn-og-unge-pa-skole-i-foreldrenes-opprinnelsesland/>
- [66] Utdanningsdirektoratet (2008): *Elevundersøkelsen 2007-2008 – Nasjonal brukerundersøkelse*
- [67] Utdanningsdirektoratet: *Diverse nasjonale tilsyn, bl.a. Rapport fra felles nasjonalt tilsyn og tilsyn med årstimetall (brev til Kunnskapsdepartementet 26.08.2008)*, <http://www.uttanningsdirektoratet.no/Sokeresultat/?quicksearchquery=tilsyn>
- [68] Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. FOR 1995-12-01 nr 928. Helse- og omsorgsdepartementet
- [69] Undersøkelse av Barneombudet: http://www.barneombudet.no/temasider/skole_og_b/skole_og_b/arkiv/arbeidsmil1/
- [70] TNS Gallup: Rapport for Utdanningsdirektoratet (2008): Status for Godkjenning av skoler i Norge, http://udir.no/upload/Rapporter/helsevern/kartlegging_miljorettet_helsevern.pdf
- [71] Utdanningsdirektoratet: *Diverse nasjonale tilsyn, bl.a. Rapport fra felles nasjonalt tilsyn og tilsyn med årstimetall (brev til Kunnskapsdepartementet 26.08.2008)*, <http://www.uttanningsdirektoratet.no/Sokeresultat/?quicksearchquery=tilsyn>
- [72] Barneombudet. 2008. *Retten til medvirkning for samiske barn og unge*, http://www.barneombudet.no/publikasjoner/retten_til/
- Jamå, E. M. (2008): *Vi vet bare at de har en annerledes kultur, men vi lærer ikke å forstå den*. Masteroppgave i sosial samfunnspsykologi, NTNU, Trondheim.
- [73] Dagsavisen. *Asylbarna sliter psykisk*. Nettutgave 12.08.2008., <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article363486.ece>
- [74] Berg B., Sveaass N. m.fl. 2005. *Det hainnle om å leve. Tiltak for å bedre psykisk helse for beboere i asylmottak*. Rapport fra SINTEF og NKVTS. Helsedirektoratet: Migrasjon og helse, Utfordringer og utviklingstrekk. IS 1663/2009 http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/rapporter/migrasjon_og_helse_uttfordringer_og_uttviklingstrekk_418374
- [75] Helsedirektoratet: Migrasjon og helse, Utfordringer og utviklingstrekk. IS 1663/2009 http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/rapporter/migrasjon_og_helse_uttfordringer_og_uttviklingstrekk_418374
- [76] NOU 2008:15:45-46. *Om Barn og straff*. Justis- og politidepartementet

[77] Kvello, Ø., Wendelborg, C. 2009 *Prosessevaluering av det treårige prosjektet: Oppfølgingsteam for unge lovbrøyttere i Kristiansand, Oslo, Stavanger og Trondheim* NTNU Samfunnsforskning

[78] *Politiarrest* er der hvor de som pågripes eller innbringes får rom (celle) frem til de løslates eller overføres til ordinært fengsel. Politiarresten forvaltes av det lokale politidistrikt.

Varetektsfengsling innebærer at en person holdes i fengsel mens et lovbrudd blir etterforsket. Det er domstolen som kan beslutte at en person skal varetektsfengsles. Før en person blir varetektsfengslet, kan han holdes i politiarrest i maksimalt inntil tre dager.

Fengsling etter dom innebærer at en domstol har idømt frihetsberøvelse som straff. Gjennomføringen av soningen kan skje i fengsl med ulik grad av åpenhet og sikkerhetsnivå. Noen gjennomfører straffen helt eller delvis i alternative institusjoner.

[79] Mossige, S. og Stefansen, K. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Rapport 20/07, Oslo, NOVA

[80] Øverlien, C. og Sogn, H. (2007): *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Rapport nr 3/2007, NKVTS

[81] Mossige, S. og Stefansen, K. (2007): *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Rapport 20/07, Oslo, NOVA

[82] Grande, H. B. (2005): *Sex og sånn*. Ungdoms innspill til seksualiseringsdebatten. Rapport. Redd Barna

[83] Barnehuset Hamar. 2008. Årsmelding. Hamar: Barnehuset. Kompetansehus for overgrep utsatte barn og unge.

[84] Hero Mottak, Hvalstad transittmottak. 2008. Årsrapport. Menneskehandelsteamet

[85] Barneombudet. 2008. Retten til medvirkning for samiske barn og unge. http://www.barneombudet.no/publikasjoner/retten_til/

[86] Kvernmo, S.E. (2001): *Psykisk helse hos samisk, norsk og kvensk ungdom* Tidsskrift for Norsk Lægeforening 2001; 121: 341.

Samisk parlamentarisk råds ungdomskonferanse i 2008

[87] Barnevernets utviklingssenter i Nord Norge (2007): Kunnskapsstatus og kunnskapsbehov for barnevernet i samiske områder av Norge.

[88] Sosialstyrelsen (2006): Omhändertakanden av romska barn, Artikel nr. 2006-131-36, <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/BF0146AB-0830-4EA4-9A56-93ADD15116DD/6790/200613136.pdf>

[89] Brev til Barneombudet fra Landsforeningen for Utekontakter, Fellesorganisasjonen (FO-klubben i Rusmiddeletaten) og Sosiale institusjoners fagforening (SIF).